

Tekstiilin merkityksiä nykytaideteoksessa

Taiteen maisterin opinnäyte

Maria Vähäsarja

Aalto-yliopisto

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu

Taiteen laitos

Kuvataidekasvatus

12.10.2012

Ohjaajat:

Leena Lukkarinen ja Soile Niiniskorpi

Tiivistelmä

Tekijä Maria Vähäsarja

Työn nimi Tekstiilin merkityksiä nykytaideteoksessa

Laitos Taiteen laitos

Koulutusohjelma Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelma

Vuosi 2012

Sivumäärä 89

Kieli suomi

Tiivistelmä

Vähäsarja käsittelee häntä kiinnostavaa ilmiötä, tekstiilin käyttöä nykytaiteessa. Vähäsarja esittelee tekstiilin merkityksiä intertekstuaalisuuden käsitteen avulla. Taustalla vaikuttaa ajatus siitä, että tekstiili kantaa samalla niin nykyisiä kuin menneitä käyttäjään ja käyttötarkoitukseen tai käsityötekniikkaan liittyviä merkityksiä. Tekijää kiinnostaa tekstiilin sukupuoliset ja kulttuuriset merkitykset, sekä tälle materiaaliselle taiteelle ominainen hidas työ ja arjen metaforat.

Vähäsarja on valinnut kolme itseään kiinnostavaa taiteilijaa ja heidän taideteostaan, joiden avulla Vähäsarja tutkii ilmiötä sähköpostihaastattelujen ja teoksista tekemiensä omien teostulkintojen avulla. Taiteilijat ovat Ulla Jokisalo, Ulla Pohjola ja Silja Puranen. Opinnäytetyö on kuvallis-kirjallinen työ, jossa omat teokset käyvät aineistona keskustelua edellä mainittujen lisäksi tiettyjen tekijää kiinnostavien nykytaideteosten ja kirjallisuuden kanssa. Vähäsarja tarkoittaa sanalla tekstiili sekä tekstiilimateriaaleja että tekstiilityötekniikoita.

Omat teokset olivat esillä *Silitettyjä sanoja* -näyttelyssä, ja opinnäytteessä näyttely on dokumentoitu teoskuvin. Teokset eivät muodosta opinnäytetyön taiteellista osaa, vaan omat teokset ovat tutkimusaineistoa, tulkintoja Vähäsarjaa kiinnostavien taiteilijoiden teoksista ja niistä nousevista teemoista sekä oman arjen kokemuksista.

Vähäsarjan opinnäytetyön tuloksista tiivistyy tekstiilin merkitykset, jotka ovat tulkinnanvaraisia, subjektiivisia ja omaa katsojan kokemusta korostavia, todentuen sen mukaan minkä kulttuurin jakajia olemme. Näillä merkityksillä on kuitenkin samankaltaisuuksia naiseutta, arkea ja hidasta työtä kuvatessa. Opinnäytetyöllä tekijä haluaa korostaa subjektiivista, kokemuksellista nykytaiteen tarkastelua ja toivoo, että (nyky)taide voi toimia kenellä tahansa elämää rikastuttavana ja oivalluksia antavana.

Avainsanat tekstiili, nykytaide, tulkinta, merkitys, intertekstuaalisuus, haastattelututkimus

---

Sisällys

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN KUVAUS JA RAKENNE.....	9
	Tutkimus- ja haastattelukysymykset.....	11
	Tausta-ajatuksia ja rajausta	12
3	INTERTEKSTUAALISUUDESTA JA KERROKSELLISISTA MERKITYKSISTÄ.....	16
	Opettajana, tekijänä ja katsojana.....	19
	Oma näyttely prosessina	25
	Lankakaupassa.....	27
4	NYKYTAITEESTA JA TEKSTIILITAITEESTA.....	28
	Ulla Jokisalon nimetön, Sarjasta Albumi 1997/2007	34
	Silitettyjä sanoja	38
	Viikkaan talteen.....	39
	Mun sanat	41
	Ulla Pohjola, Havununna	42
	Huoneentauluja tyynyliinoina	44

6	TEKSTIILIN MERKITYKSIÄ.....	50
	Kosinta.....	57
	Kierrätetty tekstiili.....	59
	Silja Puranen, Juhannushäät	62
	Rakastunut nainen	64
	Arjen tematiikasta.....	67
	Haaveet 1-3.....	70
	Tekstiili ja sukupuoli	73
	Juhlat 12.3.2010	77
7	TUTKIMUKSEN TULOKSIA	79
	Ajatuksia tutkimuksen pätevydestä ja luotettavuudesta	82
	Yhteenveto ja päätelmiä	83
8	LÄHTEET.....	85
9	KUVALUETTELO	88

1 Johdanto

Tekstiilin pehmeys, herkkyyys, inhimillisyys ja tuttuus puhuttelevat. Kankaan pinta, kulttuurinen ja sukupuolinen konteksti viehättävät ja tuovat joskus särmääkin teokseen tai ovat jopa ristiriidassa teoksen sanoman kanssa. Itse ajattelen, että tekstiiliin edelleen suhtaudutaan naisen maailmaan kuuluvana ilmiönä joka kantaa erilaisia merkityksiä. Tekstiiliä ei oikopäättä myöskään lueta korkeataiteen materiaaliksi. Rajat ovat häilyviä ja alati muuttuvia, mutta uskoisin niiden olevan silti olemassa.

Leena Lukkarinen pohtii väitöstutkimuksessaan kierrätetyn tekstiilimateriaalin merkityksiä, joita on vähemmän tutkittu, vaikka tämä materiaallinen valinta on nykyaikaisen taiteen kentällä yksi yleisimmin käytetty (Lukkarinen 2008, 10). Tekstiili sekä työtekniikkana että materiaalina kantaa merkityksiä, jotka viittaavat tekstiilin käyttöön arkipäiväisenä, ihmisen elämään kuuluvana ilmiönä vuosisatojen ajan. Se liitetään erityisesti naisen maailmaan käyttötekstiilien valmistajana. Maarit Mäkelä (2010, 38–39) kuvaa naiseuden näkyvän käsityössä ja sitä kautta tekstiiliä käyttävässä materiaalipohjaisessa taiteessa. Hän pohtii tekstiiliä paikattomuuteen liittyvän toiseuden käsitteen avulla siten, että se olisi jäänyt taiteen ja muotoilun välitilaan. Hän toteaa tämän toiseuden olevan silta vuoropuheluun ja antavan näin taidekäsityölle uusia näkökulmia ja merkityksiä.

Ajattelen, että taidekokemukseen vaikuttaa oma kokemus ja esitieto ilmiöstä. Esimerkiksi tekstiili jokapäiväisenä materiaalina, ihoamme ympäröimässä, antaa haptisen tiedon ja muiston, joka sitten taidekokemuksen yhteydessä kenties toisintuu ja muuttuu tunnekokemukseksi. Oma kokemukseni ja kokemuksen pohdinta tuntuu tärkeältä. Professori ja filosofi Juha Varton (1992, 16) mukaan valitsemaamme tutkimuksen aihe sekä sen ymmärtäminen liittyvät aina suoranaisesti omaan elämään.

Minua on pitkään kiinnostanut tekstiilin käyttö nykyaiteen materiaalina. Tähän aiheeseen paneutuminen antaa minulle aineistoa myös museotyöntekijänä ja museolehtorina tekstiilin ollessa yksi keskeinen nykyaiteen materiaali. Näin saan yhdistettyä yhdeksi kokonaisuudeksi oman tietotaitoni, kuvataidetaidekasvatuksen opintoni ja käsityötieteen sivuaineopintoni, jotka tein Helsingin yliopistossa käsityötieteen laitoksella vuosina 2009–2011. Tätä kaikkea osaamista voin hyödyntää työssäni taidemuseossa, pyrkiessäni syventämään katsojan taidekokemusta museo-opetuksen keinoin.

Pidin taidenäyttelyn 2.-13.4.2012 Aalto-yliopistossa Lumen Galleriassa. Odotin näyttelyä innolla ja samalla jännitin. Halusin kaikkien ystäväieni näkevän työni ja samalla halusin olla kertomatta näyttelystä kenellekään. Omien tekemisten näyttäminen tuntui tarpeelliselta mutta myös henkilökohtaiselta. Vaikka minua kiinnostaakin muiden samaa teosta katsovien kommentit ja ajatukset, rajaan opinnäytteessäni näkökulman omiin teoksiini, jotka ovat omia tulkintojani tietyistä teemoista. Omat teokseni ovat aineistoa tutkimuksessani kommentoidessani teoksillani tekstiilin kantamia merkityksiä. Tutkiessani minua kiinnostavien taiteilijoiden teoksia ja niistä nousevia, itseäni kiinnostavia teemoja pyrin tuomaan näkyväksi tekstiilin moninaisuutta ilmaisun välineenä ja vastaamaan kysymyksiini. Tulkitsemani teemat näkyvät valitsemisani taideteosesimerkeissä ja omassa arkielämässäni. Aineistona käytän kirjallisuutta sekä kolmen taiteilijan haastatteluvastauksia sekä heidän taideteoksiaan. Tuon rinnalle aineistoksi myös joitain teoskuvia, jotka ovat mielestäni kiinnostavia ja ilmiötä kuvaavia. Osan tulkinnoista liitän teoskuvien yhteyteen, osa on väljemmin yhteydessä niihin. Taiteilijat ovat Ulla Jokisalo¹, Ulla

---

¹ Kuvataiteilija, joka on yhdistänyt käsitteellisissä teoksissaan valokuvaa ja tekstiiliä. s. 1955 (Jokisalo, 2001, s.113)

Pohjola² ja Silja Puranen³. Tekstiilin merkityksiä selvittäessäni pohdin temaattisesti naiseutta, arkea, haaveita ja hitautta pysähtymisen paikkana, sekä tekstiilin kulttuurisia merkityksiä joissa koen menneen ajan näkyvän. Käsittelen teoksissani arjen ja hetken olemusta sekä omaa henkilöhistoriaani, niin subjektiivisesti kuin laajemminkin, kulttuurisesti. Naistutkimus⁴ on teemallisesti keskeistä, mutta en käsittele työssäni naistutkimusta teoreettisesti, vaan pikemminkin kokemuksellisesti. Sivuan aihetta kirjallisuudesta löytämieni arkea ja naiseutta kuvaavin lainauksin sekä päiväkirjamerkintöjeni muodossa.

Tutkimukseni etenee siten, että esittelen minua kiinnostavia teoksia sekä tekstiiliin ja nykytaiteeseen liittyviä käsitteitä, itseäni inspiroineita teoksia, sekä omia tulkintojani niistä. Esittelen ilmiötä yläkäsittein ja numeroiduin otsakkein. Seuraavalla otsikkotasolla käsittelen ensimmäisen yläotsikon alle kuuluvia alakäsitteitä sekä valitsemieni taiteilijoiden teoksia. Kolmannella otsikkotasolla esittelen kurssiivein omat teokseni, jotka on opinnäytteessäni esitetty teoskuvina näyttelystä. Tutkimukseeni valikoitunut aineisto on keskenään keskustelevala valikoima tästä kaikesta, joka on kiinnostukseni herättänyt ja saanut minut pohtimaan tekstiilin merkityksiä nykytaiteessa. Omat työni vastaavat henkilökohtaisiin pohdintoihini elämästä, ja päiväkirjamerkinnänomaisina auttavat minua hahmottamaan ilmiötä, tukien sitä kautta omaa

---

[16.7.2012]

² Tekstiilitaiteilija, joka käsittelee luovan kirjannon keinoin elämänsä arkea, unikuvia ja niihin kätkeytyviä hetkiä. s. 1963 (www.ullapohjola.fi) [16.7.2012]

³ Kuvataiteilija ja tekstiilitaiteilija, joka yhdistää teoksissaan valokuvaa ja kierrätettyjä tekstiilejä, sekä maalausta ja kirjontaa. s. 1961 (www.elisanet.fi/silja.puranen) [16.6.2012]

⁴ Feministinen, naisen asemaa ja historiaa koskeva tutkimus. (<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>) [8.7.2012]

ammattillista osaamistani. En tee taiteellista tutkimusta⁵. Oma näyttelyni ei ole lopputyöni taiteellinen osio vaan osa aineistoa tulkintojen ja omien pohdintojen muodossa tekstiilin merkityksistä.

2 Tutkimuksen kuvaus ja rakenne

Teemallisten osioiden alla myös sanallistan omia teostulkintojani tekstiilin merkityksistä, miten minä ne koen. Olen tutkijana osa tutkimaani merkitysyhteyttä omine tulkintoineni (Varto 1992, 26.) Tutkimukseni on laadullista, merkitysten maailmaa pohtivaa ja omaan elämismaailmaani liittyvää (Varto 1992, 23–24). Se pyrkii noudattamaan laadullisen tutkimuksen muotoa tekstiilin merkitysten tulkitsemisessa. Pysyn tutkimukseni tematisoiduissa aiheissa, sekä pyrin erottamaan tutkijan omaa elämismaailmaa koskevat merkitykset erillään tutkittavan merkityssuhteista (Varto 1992, 58.) Onko se loppujen lopuksi mahdollista, jää nähtäväksi. Kaiken kaikkiaan tutkimukseni on hermeneuttista⁶ ”merkityssuhteiden aukikerimistä” (Varto 1992, 64). Pyrin kerros kerrokselta kuorimaan sisältöjä tutkimani ilmiön ympäriltä. Professori, kuraattori Maaretta Jaukkuri kuvaa hermeneutiikan olevan tulkinnan filosofiaa. Pyrkimyksenä on ”ymmärtää asioiden, kielen ja kuvan merkityksiä” myös hyväksyen sen, että katsoja tuo tulkintaan mukanaan omat

---

⁵ Tarkoittaa tutkimusta, missä itse taideprosessi, taiteellinen työ, on tutkimuksen tekoa.

(<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>) [luettu 8.7.2012]

⁶ Ymmärtäminen kulkee kehää palaten takaisin lähtökohtiinsa oivalluksina. Uudet lukutavat kerivät tarkasteltavaa ilmiötä aina enemmän kohti tutkimuskohteen mieltä itseymmärrystä syventäen. (Varto 1992, 69.)

merkityksensä. Tämä taidetta koskeva hermeneutiikka tutkii edellä mainitun lisäksi taiteilijan tavoitteita ja niiden välittymistä, sekä ”aikaan ja epookkiin” sidottuja tulkintoja (Jaukkuri 1998, 7.)

Opinnäytteessäni teoskuvieni jälkeiset kurssiivilla kirjoitetut kappaleet ovat teoskohtaisia näyttelytekstejä, jotka olivat sijoitettuna teosten välittömään läheisyyteen laminoituina tekstikappaleina. Ne viittaavat omiin ajatuksiini ja pohdintoihini erotuksena muusta lähdemateriaalista. Taiteilijahaastattelujen vastaukset olen sijoittanut tekstini lomaan keskustelemaan muun aineiston kanssa. Taiteilijoiden vastaukset ovat tekstissä miltei poikkeuksetta suorina sitaatteina ja lähes lyhentämättöminä, korostaen uutta ja alkuperäistä aineistoa sellaisenaan. Toteutin haastattelut sähköpostitse touko- ja kesäkuussa 2012. Valitsin sähköpostihaastattelun menetelmäksi, sillä osa taiteilijoista ei pystynyt järjestämään henkilökohtaista tapaamista. Lisäksi tekstissä on päiväkirjamerkintöjäni tekemisen prosessista.

Mitä sitten haluan tutkimuksellani selvittää ja edistää? Toivon tekstiilimateriaaleille ja tekniikoille mahdollisimman suurta näkyvyyttä. Kelle tahansa nykytaiteen katsojalle olisi myös tarpeen löytää uusia tapoja tarkastella taideteoksia, sekä pohtia tekstiilimateriaalin erityisyyttä ja moninaisuutta ilmaisun välineenä. Ennen kaikkea haluan selvittää itselleni tekstiilin kenttään kuuluvia ilmiöitä. Minua kiinnostaa vanhat käyttötekstiilit ikään kuin arjen metaforana. Mietin esineiden tarinoita, sitä kenelle ne ovat mahtaneet kuulua. Analysoin tekstiilin merkityksiä intertekstualisuuden käsitteen vaikuttaessa taustalla, kuitenkin omasta näkökulmastani katsoen, ja itse aineistoni valiten.

Tutkimus- ja haastattelukysymykset

Aiemmista pohdinnoista tiivistän päätutkimuskysymyksiksi seuraavat kysymykset:

Minkälaisia merkityksiä tekstiili kantaa nykytaideteoksessa?

Kantaako tekstiili itsessään merkityksiä, joita jokaisen teosta katsovan on helppo tulkita?

Lähetin viidelle minua kiinnostavalle taiteilijalle haastattelupyynnön. Ulla Jokisalo, Silja Puranen ja Ulla Pohjola suostuivat, ja lähetin heille kysymykset, jotka laadin vastatakseni niiden avulla pääkysymyksiini.

Haastattelukysymykset olivat hyvin avoimia, ja toivoin taiteilijoiden vastaavan minulle omin sanoin. Haastattelumenetelmän etuja on se, että saatoin olla suoraan tekemisissä taiteilijoiden kanssa, ja saada heidän itsensä kertomaansa tietoa. Minulla oli myös mahdollisuus tarkentaa ja syventää vastauksia (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 1997, 193.) Haastattelumenetelmäni on ikään kuin kyselyn ja haastattelun välimuoto strukturoiduin, tosin muokattavin kysymyksin.

Kun kuvataiteilija käyttää tekstiiliä tai siihen liittyviä työtapoja materiaalina nykytaideteoksessaan, viittaako se oikopäätä tekstiilin perinteiseen tarinaan?

Viestiikö pehmeä materiaali tai tekstiilitekniikka meille kaikille samoin? Luemmeko mielestäsi samoja kulttuurisia merkkejä?

Kantaako tekstiili itsessään merkityksiä, joita jokaisen teoksen katsojan on helppo tulkita?

Kantavatko ne samoja merkityksiä taideteoksessasi?

Onko tekstiili vain materiaalia muiden joukossa vai onko se erityinen?

Mistä syystä valitset tekstiilin osaksi taideteostasi?

Kuinka tärkeää on sukupuoleen viittaava tekstiilin historia?

Pyrithkö korostamaan sitä vai häivyttämään sitä?

Kuinka se vaikuttaa taiteeseesi juuri siksi, että olet itse nainen?

Olen kuullut sanottavan, että tekstiilin valitseminen ei liity sukupuoliseen traditioon millään lailla, että se on vain tekniikka muiden joukossa? Mitä mieltä olet tästä?

Miten se vaikuttaa tai liittyy katsojan kokemukseen, voiko sen sulkea pois?

Tarkoittaako se sitä, että tekstiilin pitää pyristellä yhä edelleen saavuttaakseen arvostetun aseman taidekentällä?

Tausta-ajatuksia ja rajausta

Koen tärkeäksi käsillä tekemisen terapeuttisuuden, sen, miltä tuntuu kun saan omin käsin jotakin tehtyä, valmiiksi. Kun saan jätettyä jäljen tietystä hetkestä, samalla senhetkisiä, menneitä ja tulevia asioita pohtien. Koen ymmärtäväni itseäni paremmin, kun ilmiötä tai asiaa tulee pohdittua monelta kantilta työtä tehdessä. Mäkelä (2010, 51) pohtii digitalisoidun ajan ilmiöön kuuluvana omin käsin tekemisen vähentyneen. Hän jatkaa hitauteen perustuvan materiaallisen taiteen antavan meille paikan ja tilan, jossa koemme kehollisuutemme voimakkaammin. Tämän vuoksi tekemisen prosessin myötä syntyy uusia merkityksiä (Mäkelä 2010, 35.) Minua kiinnostaa käsillä käsittäminen. Se, että työskennellessäni ajatukseni poukkoilevat vapaasti samalla jäsentyen.

Olen ollut kiinnostunut tekstiilistä nykyaiteen materiaalina usean vuoden ajan, ja ihmetellyt reaktioita, jonka tietyt tekstiilimateriaalein tehdyt teokset minussa herättävät. Tuntuu, että tekstiili puhuu omaa kieltään, antaa uuden näkökulman taideteokseen tai vahvistaa sen sanomaa. Olen aina ollut kiinnostunut käsitöistä, ja olen tekstiilityön opettaja, mutta joku tekniikkaan tai traditionaaliseen toteutukseen viittaava käsityössä hiertää. Ehkä ristiriita vapaamman ilmaisun ja

tradition välillä, se, millaisia mielikuvia ihmisillä yleisesti on tekstiilistä. Ajattelen yleisen käsityksen olevan sen mukainen, että kirjontapistot on perinteisesti tehtävä juuri niin kuin ne on aina tehty. Ilahdun aina kun näen, että traditiota on rikottu. Pidän siitä kun näen, että tekstiili, kangas ja lanka merkitsevät jotakin. Kuitenkaan traditioista ei niin vaan saa päästettyä irti, eikä tarvitsekaan. Minua kiinnostaa tekstiilin sanoman pilkahtelu uudessa kontekstissa, kaikessa moninaisuudessaan. Kun olen nähnyt nykytaideteoksessa käytettävän tekstiiliä joko materiaalina tai tekniikkana, se on herättänyt kiinnostukseni. Koen sekä materiaalisuuteen, että tekniikkaan liittyvän samankaltaisia merkityksiä, ja näin ollen niputan työssäni molemmat termit sanan tekstiili alle.

Katson traditionaalisten sekä naisen maailmasta kertovien tarinoiden jatkuvan tekstiiliä käyttävässä taideteoksessa, tuottaen aina uusia tarinoita. Omien tulkintojeni visuaaliseksi ja sisällölliseksi alustaksi valitsin kierrätetyn tekstiilimateriaalin, ja toin teosten yhteyteen tekstikatkelmia, koska koen kierrätetyn tekstiilin perustuvan narraatioon⁷ toteutuneina tarinoina. Lukkarisen (2008, 92) mukaan tarinat liittyvät tekstiilin aiempaan käyttöön ja valmistukseen ”kuin todistusaineistona eletystä elämästä”. Kankaisiin liittyvät tarinat kuuluvat arkipäivään, silloisen käyttäjän elämään, ja muodostavat vuoropuhelun aiemman käytön ja taideteoksen materiaalin välille. Juuri näiden kahden merkityksen välinen vuorovaikutus on kiinnostava tulkitsemisen kenttä. Myös Maaretta Jaukkuri puhuu ajan tulemisesta nykyaiteeseen siten, että ”kertomus, tapahtuma ja prosessi tunnistetaan”. Yksilön oma kokemus ja maailma tulevat tärkeiksi (Jaukkuri 1998, 4–5.) Minusta on kiinnostavaa, varsinkin silloin kun kierrätetyn

---

⁷ Kerronta, kuvakerronta (<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>) [10.7.2012]

tekstiilin tarkka tarina ei ole tiedossa, antaa kertojalle ja katsojalle mahdollisuus herätellä mielikuvitustaan. Ajattelen, että vanha tarina kommentoi uutta ja näin ollen noudattaa intertekstuaalisuuden ajatusta tekstien välisinä viittauksina. Tässä yhteydessä ajattelen intermediaalisuuden⁸ käsitteen sopivan myös tutkimukseeni. Vaikka intermediaalisuuden käsitettä käytetään mediassa, katson, että sekä tekstiilitekniikat että tekstiilimateriaali yhdessä muodostavat eräänlaisen käsityön median, pitäen sisällään käsityön ja tekstiilin merkityksiä niille tyypillisinä kuvina.

Elämys on kokemisen muoto, joka eroaa päivittäisistä kulttuurituotteiden kohtaamisista omakohtaisen kiintymyksen, harmonian tai innostuksen kautta (Linko 1998, 9). Linko (1998, 11) jatkaa taidekokemuksen olevan taiteen parissa hankittu vähän tai suuresti vaikuttava kokemus. Hän kuvaa yleisöllä olevan elämyksien kuvauksissa kaipuuta nostalgiaan, kotona olemisen tunteeseen (Linko 1998, 57.) Minusta tuntuu, että teokset, joissa tekstiili minua puhuttelee, kertovat juuri jotain sanatonta, jotain syvällä olevaa, kenties juuri nostalgista ja minuutta hipaisevaa. Linko sanoo puheen ja sanallisen kuvailemisen taiteesta olevan hankalaa. On kyse kokijan emotioista, joihin vaikuttaa kovin laaja kontekstuaalinen sisältö, kuten esimerkiksi elämänkaari ja kokemukset (Linko 1998, 58.) Jaukkuri painottaa elämismaailman arkisia merkityksiä tulkintoja tehdessämme. Yksinkertaisia aistihavaintoja tai käytännön kokemuksia

---

⁸ **Intermediaalisuudella** tarkoitetaan kahden tai useamman median välistä vuorovaikutussuhdetta. Intermediaalisuutta voi tapahtua sekä mediaesitysten että niiden tuotannon tasolla. Mediat haluavat näkyä toisissa medioissa ja käyttävät siksi toisiaan lähteinä. (<http://fi.wikipedia.org/wiki/interkektuaalisuus>) [8.7.2012]

(Jaukkuri 1998, 14.) Hän puhuu toisen ymmärtämiseen pyrkimisen soveltamisesta taideteoksen kohtaamisessa. Kun ottaa käyttöönsä oman kokemus- ja tietomaailmansa, voi syntyä samanlainen intuitiivinen vaikutelma kuin kohtaamisesta ihmisen kanssa. Luottamuksen herääminen ja omista ennakkokäsityksistä vapautuminen mahdollistaa tulkinnan aloittamisen. Se on kuitenkin haasteellista, ja ajaa katsojan oman tietämyksensä rajoille, varsinkin silloin kun ei ole kokemusta kulloinkin kyseessä olevasta kuvataiteen ilmaisukielestä tai perinteestä (mt, 22.) Silloin koen, että pieni apu tulkinnassa on paikallaan. Jaukkuri puhuu Nyt-kokemuksesta. Tulkintaan vaikuttavat kokija, muu maailma ja teos. Näitä kolmea yhdistää yleinen kokeminen elämästä ja tiedosta. Oma kokemismaailma toimii suodattimena, jolloin kohtaamisesta tulee yksilöllinen. Näin teoksen merkitykseksi voi muodostua joku muu kuin taiteilijan ja taiteen tradition määrittämä (Jaukkuri 1998, 29.)

Tärkeä näkökulma työssäni on tuleva ammattini taidekasvattajana. Koen, että oma taiteellinen työskentely antaa minulle valmiuksia puhua taidemaailman ilmiöistä ja taiteen merkityksestä, kun minulla on aiheesta omakohtaista kokemusta. Työssäni taidemuseossa pyrin avaamaan teoksia keskustelun ja kokemuksellisen taiteen tarkastelun keinoin siten, että päähuomion kohteena on katsojan omien kokemusten liittäminen osaksi taidekokemusta. Siksi katson valitsemani näkökulman ja rajauksen olevan perusteltua tutkimuksessani.

En voi myöskään sivuuttaa sitä seikkaa, että olen täydet työviikot töissä, äiti, ja kirjoitan opinnäytettäni. Joudun tekemään valintoja ja pohtimaan arkeen liittyvien asioiden painoarvoja. Väistämättä pohdin omaa rooliani naisena. Ajattelen, että joudun yhä edelleen naisena perustelemaan omaa aikaani ja tekemisiäni itselleni, se ei tunnu olevan historiaa.

3 Intertekstuaalisuudesta ja kerroksellisista merkityksistä

Kierrätetyn tekstiilin ja kirjonnin yhdistelmää käyttävät monet taiteilijat. Muistan esimerkiksi Silja Purasen peitot 2000-luvun alusta, joihin hän kirjoi sekä yhdisti siirtokuvia. Muistan Anu Tuomisen teoksia monesta yhteydestä. Muistan erityisen lämpimästi kohtaamisiani Annette Messengerin teosten kanssa. Muistan kiinnostuneeni neulegraffiteista, uusista yhteyksistä, joissa näin perinteisiä tekniikoita käytettävän. Muistan omissa käsissäni ne moninaiset tekstiiliin liittyvät työtavat sekä materiaalin tunnun, joihin harjaannuin Ohjaustoiminnan Artenomin opinnoissani vuosina 1998-2002.

Omassa tutkimuksessani haluan tarkastella opinnäytetyöhöni valitsemieni taiteilijoiden teoksia, koettaa ymmärtää niiden viestiä. Tarjoan omat tulkintani osaksi keskustelua ja osaksi tulkintaa. Olen usein pysähtynyt Kaarina Kaikkosen, Ulla Jokisalon ja Silja Purasen töiden äärelle, ne puhuttelevat minua kovin. Olen pitänyt taidemuseossa opastuksia, joissa olen puhunut Ulla Pohjolan ja Anu Tuomisen teoksista. Olen saanut keskustella Pauliina Turakka-Purhosen kanssa Amos Anderssonin näyttelyn yhteydessä kurssivierailulla huhtikuussa 2011. Olen ripustanut Annette Messengerin näyttelyä. Olen seisahtunut Juhani Harrin teosten taikamaailmojen äärelle. Kaikki koettu toimii innoittajanani ja herättää kysymyksiä, joita haluan selvittää.

Taidehistorioitsija Riikka Stewen (1991, 143) kirjoittaa Julia Kristevan ajattelevan kielen olevan kuin ihmismieli, tekstin pitäessä sisällään sekä tietoisien että tiedostamattoman muotonsa, jotka tulevat merkityksenantoina esiin. Mari Krappalan (1998, 110) mukaan kuva on rinnastettavissa tekstiin, ja taideteoksella on kielen kaltainen merkitysmaailmansa. Samassa teoksessa Martina Paatela-Nieminen (1998, 127) kuvaa intertekstuaalisuuden moninaisuutta, sitä, että siinä ei tutkita vain yhtä teosta, vaan moninaisemmin teoksen suhdetta muuhun kulttuuriin. Teos pitää sisällään niin tekijän kuin katsojankin omat assosiaatiot ja muistumat, sekä tiedostamattoman kokemuksen muusta nähdystä ja koetusta.

Vaikka kuvalla ja tekstillä on eronsa, voi Kiasman amanuenssi Patrik Nybergin mukaan intertekstuaalisuuden katsoa käsittävän myös visuaalisen kommunikaation. Kuvan ymmärretyiksi tulevat merkitykset syntyvät opittujen koodien hallitsemisesta. Nämä koodit muodostuvat kaikesta ihmisen elämiseen liittyvästä. ”Merkitysten paikka on kuvan ja katsojan kohtaamisessa, ei yksin teoksessa.” Hän tiivistää kuvien intertekstuaalisuuden tarkoittavan kuvien suhdetta merkitysrakenteisiin. Merkitysrakenteita ovat tekstit, muut kuvat sekä niihin latautuneet merkitykset. Ajatellaan, että intertekstuaalisuudessa katsotaan tärkeäksi ”muiden tekstien näkyminen teoksessa”, eli subtekstit (Nyberg 1998, 52–60.) Ajattelen, että tekstiiliä käyttävissä teoksissa näkyy selkeästi subteksti, eli muihin kuviin ja tämän myötä perinteeseen viittaaminen (mielestäni selkeämmin kuin muunlaisin materiaalein tai tekotavoin tehdyissä teoksissa). Nyberg jatkaa tämän kuvien keskinäisen viittaavuuden toisiinsa sekä merkitysrakenteisiin riittävän itsessään, ilman tekijän varsinaisen intention näkymistä. Hänen mukaansa intertekstuaalisessa tulkinnassa ei olisi kyse tekijän intention tarkastelusta (mt, 1998, 63.) Minusta tekijän tarkoitusta ei voi jättää huomioimatta, sillä sekin vertautuu merkittävästi katsojan kokemukseen.

Kirjallisuustieteen professori Pekka Tammi puhuu enemmän subteksteistä. Hänen mukaansa ne kuvaavat jotain sanoin lausumatonta, mutta lukijan havaitsemaa. Subtekstien havaitseminen on pitkälti yksilöllistä tulkintaa, yhteyksien havaitsemista ja löytämistä (Tammi 1991, 43.) Varton (1992, 55–56) mukaan merkityksiä on vaikea tyhjentävästi avata, ne ovat olemassa niin kuin mekin olemme. Tutkimuksestani nousevat merkitykset pyrin saattamaan sellaiseen muotoon, että lukija voi ymmärtää sen, mitä olen ajatellut. Kuvataiteilija, tutkija ja taiteen tohtori Jaana Houessou korostaa kuvataiteen kerroksellisuutta. Hän painottaa jatkuvaa merkityssuhdetta yksilön ja ympäristön välillä. Arkisistakin asioista nousevat havainnot merkityksellistyvät kullekin kokijalle yksilöllisesti. Houessouta kiinnosti väitöstutkimuksessaan Teoksen synty, kuvataiteellista prosessia sanallistamassa, näiden havaintojen mahdolliset samankaltaisuudet (2010, 105–106.) Hän jatkaa muistimme olevan verkon kaltainen rakennelma, jossa kokemukset ja havainnot risteilevät, osan jäädessä merkityksellisiksi, osan ei. Hän kirjoittaa

psykoanalyttikko Tor-Björn Hägglundin (1989, 12) ajattelevan, että luovuus syntyy nimenomaan muistista, ja kaikesta muistiin tallentuneesta kerroksellisuudesta. Syntyy näkökulma ”johonkin unohdettuun ja kaukana olevan tuntuiseen ainekseen, joka tullessaan tietoisuuteen tuntuu omalta, joskus jopa aivan ainutkertaiselta”. Houessou puhuu esteettisestä logiikasta, jonka myötä kullekin rakentuu oma yksilöllinen tapansa ymmärtää, ajatella ja ilmaista itseään visuaalisesti (2010, 108.) Hän korostaa, että tekijän valitsema materiaali ja toteutustapa usein valikoituu sen mukaan, mihin tekijällä on olemassa aikaisempi kosketus ja kokemus. Monet tutut materiaalit kantavat hänen mukaansa merkitysten ja oletusten taakkaa, jotka toisiintuvat myös teoksen merkityksissä (mt, 116.)

On vaikea paikallistaa oman innostuksen alkujuuria. Oliko se vuonna 2002 silloista lopputyötä tehdessäni, kun kirjoitin vanhoja naisten korsetteja ja pohdin niiden tarinaa? Vai innostuinko muokatessani vanhaa aamutakkia uudeksi vaatteeksi, sepittäessäni tarinan kaukomaisten tultaisesta? Mene ja tiedä, mutta edelleen ensisijainen syy on oma innostus ja kiinnostus tekstiilimateriaaleihin nykyaikaisen materiaalina. Pidän siitä, että kokemus täydentyy toisella kokemuksella, vanha muistikuva on vain hienoinen jälki, tuttuuden tunne tai kiinnostus. Kaikki edellä mainittu oma kokemukseni ja oppimani täydentyy omalla henkilöhistorialla, muutosta toiseen kulkevilla vanhoilla käsityökirjoilla ja muilla vanhoilla esineillä, jotka minua kiinnostavat. Samalla ajatuksella olen kerännyt lukuisia tekstiilien hoito-oppaita, kirjontapistokirjoja sekä naisen maailmaan liittyviä ohjekirjoja, odottaen sopivia yhteyksiä, joissa voisin antaa menneiden vuosikymmenien pilkahdella esiin. Minua viehättää intertekstuaalisuuden vapaa soveltaminen. Ymmärrän siihen kuuluvat viittaukset varsin laajasti ja ajattelen että viittaukset voivat olla hyvin intuitiivisia ja kokemuksellisia, osin tiedostamattomiakin. Valitessani tiettyä materiaalia tai päätyessäni tiettyyn ratkaisuun tulkintoja tehdessäni, en pysty suoraan osoittamaan, mikä kaikki ratkaisuihini vaikuttaa.

Päiväkirjamerkintä, 22.6.2012.

Ajoin autoa juhannuksen alla kuunnellen Radio Suomea. Kuuntelin huomautuksia merenkulkijoille sekä ilmatieteen laitoksen säätietoja. Lämmin aalto tuntui pyyhkäisevän ylitseni. Sama lukijan ääni kuuluu vuosikymmenestä toiseen. Sääasemien nimiä, joita en tunnista, ja tietoa joka on minulle täysin merkityksetöntä. Vammalan mummolassa oli aina radio päällä eteisessä. Olin alle kymmenen, mutta muistan missä kohtaa radio sijaitsi, muistan kuulleen samat tiedotukset kerta toisensa jälkeen. Yhä edelleen minulle tulee hyvä ja turvallinen olo.

Vähän samaan tapaan koen tekstiilin tunnun, tai tutun mallin kantavan merkityksiä, muistijälkiä. Muistijäljet ovat toki yksilöllisiä, mutta varmasti osin yhteisiä saman kulttuurin jakajille. Väitöstutkimuksessaan *Naisen kuvia, sievän ja koristeellisen merkityksiä*, taideopettaja Pirjo Seddiki (2010, 15) viittaa filosofi Paul Ricoeurin ajatukseen, jonka mukaan ”tulkitsija haluaa tehdä vieraasta merkityksestä tutun, oman”. On kyse pyrkimyksestä ylittää ajallinen kuilu itsen ja tulkittavan ilmiön välillä, itsen ymmärtämistä ”toisen ymmärtämisen kiertotietä kulkien”.

Taidekasvatukseen kuuluu erilaisia lähestymistapoja visuaaliseen kulttuuriin ja sen opettamiseen. Opinnäytetyöni pyrkii näyttämään yhden mahdollisen lähestymistavan ja käyttömahdollisuuden oman ilmaisun välineenä. Katson tutkimuksellani olevan uutuusarvoa sen kuvatessa esimerkkinä yhden prosessin kuvakulttuurin muuttumisesta itseilmaisun välineeksi.

Opettajana, tekijänä ja katsojana

Minua kiinnostaa tekstiilin moninaisuus itseilmaisun välineenä sekä osana kuvakulttuuria. Varto (2011, 32) on eritellyt kiinnostavasti taidekasvattajan moninaista kenttää ja tarvittavaa osaamista. Hänen mukaansa taidekasvattajat toimivat hyvin monenlaisilla aloilla ja kykenevät soveltamaan

taidekasvattajuuttaan niin puhumalla kuin tekemällä yllättävissäkin yhteyksissä. Nykytaidetta hän kuvaa uusissa yhteyksissä esiintyvänä ja taiteen tutkimusta haastavana. Hänen mukaansa on tärkeää, että taidekasvattaja (taiteilija) voi olla myös tutkija, esittää taitoaan ja tietoaan johdonmukaisesti reflektoiden.

Voinko puhua taiteesta muille, jos en saa omakohtaisen kokemuksen kautta taiteesta kiinni? Olen käytännönläheinen. Haluan itse kokeilla, itse tuntea, itse käsilläni käsittää. Näistä syistä halusin ottaa opinnäytteeseeni omia teoksiani vaikka oma taiteellinen tekemiseni on tähän asti ollut marginaalisen pientä. Aloittaessani opinnot taiteen laitoksella, kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa vuonna 2006, kahtiajako tuntui selvältä. Minulta kysyttiin pääsykoehaastatteluissa koenko olevani taiteilija vai kasvattaja? Vuosien ajan tiesin kasvattajuuden itsessäni vahvemமாகsi, mutta samanaikaisesti koin tarvetta ja halua itseni ilmaisemiseen visuaalisesti.

Tästä syystä teosaiheenikin ovat hyvin omakohtaisia, sisältäen yleisemmän tason, jossa koen myös muiden mahdollisesti tavoittavan jotain yhteistä ainakin materiaaliin ja kulttuuriin sidottujen viestien osalta. Kun tartun neulaan ja lankaan, saan kankaalle omia merkkejäni. Tunnen tämän tekemisen vastaavan tarpeeseeni käsitellä minua kiinnostavia ilmiöitä ja ajatuksia.

Persoonallisuutemme rakentuu sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä, ja on oma tulkintamme itsestämme ja omasta elämästämme. Nämä tulkinnat voivat olla tarinoita, jotka saavat esimerkiksi taiteen kautta muodon kuvallisina tulkintoina (Sava & Katainen 2004, 25.) Sava & Katainen puhuvat arjesta ja naiseudesta oman elämän tarinoina ja nykytaiteen aiheina. Tarinat voivat olla myös identiteetin kuvausta oman henkilökohtaisen kokemuksen ollessa tärkeä lähtökohta tekemiselle. ”Uutuus ja omaleimaisuus eivät ole itsearvoisia asioita taiteessa, joka käsittelee henkilökohtaista kokemusta.” On ennemminkin luontevaa, että oma tarina muistuttaa kulttuurissamme ilmeneviä tavallisia tarinoita (mt, 31.)

Taidekasvattaja, tohtori Soile Niiniskorven (2009, 155) mukaan taiteen tekeminen ja opettaminen on samankaltaista. Kumpaakin tehdään persoonalla, kuvien ymmärtäminen ja niiden lukeminen on tärkeää, ja hänen tutkimuksensa mukaan opettajuuteen taiteen tekeminen vaikuttaa ainoastaan positiivisesti. Toisaalta samassa tutkimuksessa tuotiin esiin ajatus, että osin taiteilijat, jotka eivät itse opeta, suhtautuvat taidetta satunnaisesti tekevään opettajaan varauksella. Ikään kuin siihen, mitä ei kerkeä täysipainoisesti tekemään, ei kannattaisi ryhtyäkään (Niiniskorpi 2009, 189.) Minulla ei edelleenkään ole tarvetta tulla kutsutuksi taiteilijaksi, katson nyt heränneen taiteellisen työskentelyn vain olevan yksi ominaisuuteni omassa ammatillisessa identiteetissäni.

Kokonaan oman tutkimuksen aihe olisi pohtia katsomiskokemusta, kokemuksellista katsomista ja teoksen vastaanottajaa. Sivusin aihetta taiteen kandidaatin seminaarityössä *Opastamisen merkitys nykyaidekokemuksessa*, 2009. Tällä kertaa en jatka aiheesta paria kappaletta enempää, vaikka aihe on tärkeä itselleni ammatillisesti. Koen nyt kuitenkin tarpeelliseksi tehdä niin sanotusti pohjatyötä, oppia ymmärtämään ilmiö itse siitä näkökulmasta josta se minua on kiinnostanut.

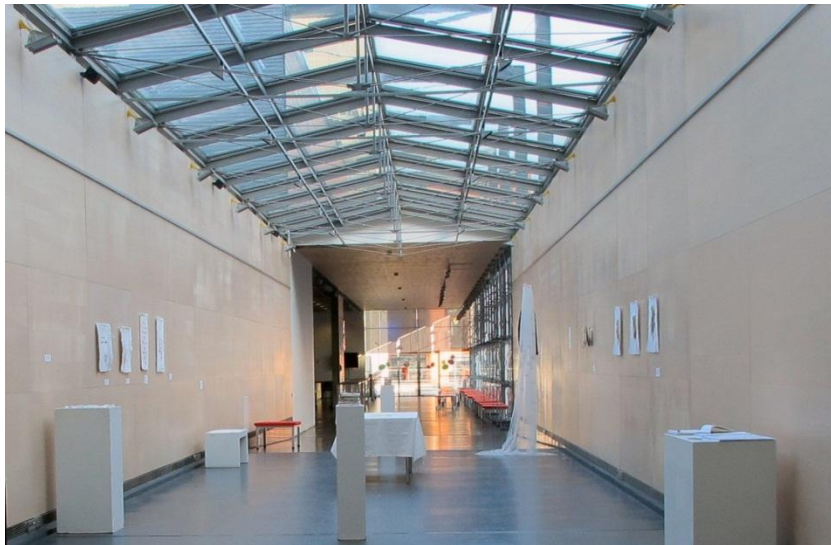
Subjektiivinen kokemus nousi haastattelemieni taiteilijoiden vastauksissa, oma näkökulma korostui, eivätkä he halunneet puhua muiden äänellä tai puolesta. Taidetta voi tarkastella useasta näkökulmasta. Filosofian tohtori Maria Hirvi pohtii taiteen tapahtumisen paikkaa. Hänen mukaansa se voi olla tekijän luona, teoksessa itsessään tai sitten katsojan kokemuksessa (Hirvi 2007, 67.) Tulkinta ja teoksen viesti riippuu siis täysin kuvan tarkastelunäkökulmasta. Se, joka on kiinnostunut vaikkapa käsityötraditiosta, tarkastelisi teknisiä ominaisuuksia unohtaen teoksen muun merkityksen.

Mutta entä jos katsoja ei olekaan erityisen taideorientoitunut tai tietoinen taustavaikuttimista tai taidesuuntauksista? Mitä silloin tapahtuu teoksen äärellä, varsinkin jos kokee teoksen jollain lailla koskettavan? Taidekasvattaja, tohtori Marjo Räsänen pohtii kuva-analyysimallien suhdetta

kokemukseen, ja tämä näkökulma kiinnostaa minua myös. Taideteosta ei tarvitse tarkastella vain yhdestä näkökulmasta, teoksen, tekijän tai vastaanottajan näkökulmasta, vaan yhdistää nämä kaikki kokemuksellisen taiteen ymmärtämisen näkökulmaksi (Räsänen 2008, 17.) Tähän näkökulmaan kuuluu kulttuurinen välittäjän käsite, opettaja, opas tai joku muu taidemaailman henkilö, joka auttaa kuvan monilukutaidon omaksumisessa (Räsänen 2008, 148). Kaikki merkityksen muodostumiseen liittyvät osatekijät pitää kontekstualisoida. Kuva on silloin silta tekijän ja katsojan välillä. Kokemuksellisessa kuva-analyysissä painopiste on katsojan reflektiivisessä tavassa katsoa kuvaa. Katsoja käy kuvaa katsoessaan läpi tunteitaan, kokemuksiaan ja ajatuksiaan, ja tämä kokemus voi tapahtua myös ryhmässä. Jaammehan usein saman kulttuurisen elämänpiirin (Räsänen 2008, 188–189.)

Räsänen mukaan teosta on mahdollista tarkastella mimeettisen eli todellisuutta jäljentävän, ekspressiivisen eli subjektiivisuutta korostavan tai formalistisen, eli taideteoksen elementtejä ja rakenteita painottavan tarkastelun keinoin (Räsänen 2008, 25–27.) Hänen mukaansa tänä päivänä taiteen katsominen on kaiken sulatusuuni. Koska taide nähdään yksilöiden ja kulttuurien kohtaamispaikkana, katsojan ja taiteilijan välisen vuorovaikutuksen uskotaan kuitenkin syvenevän, jos molempien kulttuurista haetaan tietoa. Parhaimmillaan vastaanottajan ja tekijän merkitykset kohtaavat tai törmäävät tuottaen katsojalle uutta ymmärrystä itsestään ja maailmasta (Räsänen 2008, 33.) Meidän aikamme kulttuuria kuvaillaan moninaisesti, se pitää sisällään valtavasti monesta suunnasta tarkasteltavia ilmiöitä. Räsänen mukaan kaikkia silmin havaittavia kulttuurisia merkkejä tulee analysoida ja tulkita, ja onnistuessaan on kyse kuvan monilukutaidosta (Räsänen 2008, 214.)

Katsojan kokemuksesta Ulla Jokisalo vastasi seuraavasti; ”Taiteilijan on mahdoton ennakoida tai kuvitella katsojan kokemusta. Se lienee muutoinkin yksilöllinen. Omalla kohdallani en ainakaan ole huomannut, että tekstiilin käyttö kuvan aineksena olisi sulkenut pois ”mieskatsojaa”... Ehkä tekstiili sulautuu omissa teoksissani niin orgaanisesti osaksi kokonaisteosta? (Kollaasi, esinekooste...). Joku ei sitä huomaakaan. Olen toki tehnyt monia teoksia (etenkin 1980-90 -luvuilla), jotka muodostuvat pääosin esim. leningeistä. Naisellinen käyttöyhteys on selkeä. Mutta olisi pitkä tarina lähteä purkamaan tätä kaikkea käsitteellisellä tasolla...”

Kuvat 1 ja 2: Lumen galleriassa 1.-13.4.2012

Oma näyttely prosessina

Tekstiilitekniikoille luonteenomainen hidas toteutus yhdistettynä täyteen työviikkoon ennustaa kiirettä. Pyrin suhtautumaan näyttelyprosessiin osana lopputyötäni ja aineiston laatimistani, mutta työskentely vei enemmän aikaa ja ajatustyötä kuin olin ajatellut. Omien ajatusten visualisointi ja oman työn näkyväksi tekeminen ei ollutkaan niin nopeaa ja vaivatonta. Kun asettaa omat henkilökohtaisetkin ajatuksensa yleisön nähtäville ja alttiiksi kommenteille, ei aina osaa varautua omiinkaan reaktioihin. Se, minkä havaitsin suunnittelun ja rakentamisen aikana, oli, että museotyöstä ja ripustuskokemuksista on apua. Oli tärkeää ja kiinnostavaa kokea itse näyttelyn koko prosessi alusta loppuun. Nyt tiedän miltä se tuntuu.

Samoista syistä halusin näkyvämmän galleriatilan kuin vaikkapa oman osaston käytävägallerian. Toivoin yleisön kommentteja, ja joitakin sainkin, mutta laajempi keskustelu jäi käymättä. Kirjoitin vieraskirjaan saatesanojen loppuun seuraavat kysymykset: Viestiikö pehmeä materiaali tai tekstiilitekniikka meille kaikille samoin? Luemmeko samoja kulttuurisia merkkejä? Näihin en kuitenkaan saanut vastauksia. Sen sijaan näyttelyä kommentoitiin lyhyesti mutta kiitellen seuraavanlaisin sanoin; Hieno, herkkä, kaunis, ajatuksia herättävä, voimakas tunnelataus, kauniit sanat, hyvät pistot. Tilaa ja valoa kuvailtiin teosten osana. Näyttely oli visuaaliselta ilmeeltään kuvissa 1 ja 2 esitetty. Teosten yleisväri oli valkoinen, ja kokonaisuus oli mielestäni kaunis ja ilmiötä kokonaisesti esittelevä. Olisin voinut työstää teoksia pidemmän aikaa, jotain on vielä mielessä ja osa jäi näyttelystä kokonaan pois. Teokset ovat jääneet mieleeni katkelmina, avoimina pohdintoina, ikään kuin edelleen täydentyvinä.

Olin avustajana Annette Messengerin näyttelyn rakentamisessa EMMAssa loppuvuodesta 2007. Taiteilija antoi meille, pienelle avustajajoukolle, ohjeita mutta paljon oli myös oman sommittelumme varassa. Saimme alkuohjeiden jälkeen käyttää omaa visuaalista silmäämme. Tietyt teokset tuli toteuttaa sentilleen tiettyyn tilaan mahtuvaksi, osassa oli väljemmät raamit.

Muistan kokemuksen käänteentekevä. Se oli ensimmäisiä kontakteja nykytaiteeseen juuri tekstiilimateriaalein ja esinein toteutettuna. Muistan miettineeni, mikä olisi omin tapani ilmaista itseäni kuvallisesti, ja Messengerin teokset ovat siitä asti olleet innoittajiani. Niissä yhdistyy sukupuolisuus ja tekstiili kaikkia konventioita rikkoen.

Toinen ripustuskokemus oli Maaria Wirkkalan Näennäinen -teoksen rakentaminen vuonna 2009, myös EMMAan. Teos rakentui rikkoutuneista, irrotetuista auton tuulilaseista, jotka heijastelivat tilaan asetettuna ikkunoista lankeavaa valoa todellakin impressionistien tapaan. Teos, joka oli osa *Claude Monet ja suomalaisia impressioita* -näyttelyä, toimi ikään kuin siltana eri aikojen välissä. Teoksen rakentaminen oli yllättävän raskasta, ja piti olla varovainen, ettei satuttaisi itseään mahdollisesti lisää rikkoutuvista tuulilaseista. Sain taiteilijalta positiivista palautetta. Ehkä se, että itsellä on usean vuoden taideopinnot takana, antaa sopivasti näkemystä ja myös ymmärrystä niistä prosesseista, joita taiteilijan päässä liikkuu. On helpompi ymmärtää taiteilijan tarvitsema aika ja tila, kyse ei ole huonekalujen siirtelystä.

Omaa näyttelyäni rakentaessani koin teosten asemoinnin näyttelytilassa helpoksi, ja olen valmiiseen näyttelykokonaisuuteen tyytyväinen. Ennakkoon ei voi tietää miltä tuntuu näyttää omia henkilökohtaisiakin tulkintoja julkisesti. Arastelu sen suhteen hiukan yllätti. Tuntui todella tärkeältä oman roolin pohdiskelun keskellä tuottaa omia teoksia, ja olen siihen ratkaisuun tyytyväinen. Nyt ajattelen kokonaisuuden muovanneen entistä varmemmin minua kohti sellaista opettajuutta, kasvattajuutta ja taiteilijuutta, jossa koen oloni mukavaksi, hyväksi ja oikeaksi.

Lankakaupassa

Kuva 3: *Lankakaupassa*: Lasipurkki, tyhjiä lankarullia ja puolia. Tekovuosi 2012.

Tyhjät puolat muistuttavat minua tehdystä työstä. Hypistelen puolia, ihailen vanhoja fontteja. Meidän aikamme arkitavarat lipuvat ohi merkityksettöminä täyttäen roskikset. Vanha paperinen lankapuola, puinen samanlainen. Vähäpätöiset, arkiset esineet ovat kenties olleet mukana lapsen leikissä, korin pohjalla, käsilaukussa matkalla mukana. Käytön olet aloittanut sinä, menneisyyden tuntematon nainen, ja langan lopetin minä, sinua ajatellen. Merkkeinä niistä loputtomista tunteista, jolloin käytimme lankaa kuvaamaan elämäämme.

Kuten sanottua, minulle vanhat esineet kertovat tosia tai kuvitteellisia asioita elämästä. Readymade, eli käyttöesineiden käyttäminen nykytaiteessa kiehtoo minua, ja lempiteokseni Espoon Modernin taiteen museossa, Saastamoisen säätiön kokoelmissa, on Kari Cavénin perunanuijista koostuva teos EVP. Kerta toisensa jälkeen viivähdän teoksen äärellä, pidän siitä paljon. Se on ollut yksi niistä teoksista, joiden avulla nykytaide on tullut minulle ymmärrettävämmäksi ja omaksi. Halusin kokeilla esineitä ajatuksen kertojana, tarjoamalla tyhjästä lankapuolat uusien tarinoiden ja katseiden kohteiksi.

4 Nykytaiteesta ja tekstiilitaiteesta

Varton (2011, 32) mukaan ”taide on yhä merkityksellistä mutta ei enää ensisijaisesti subjektiivisena elämyksenä vaan kokemuksena, joka jo syntyy jaettuna, joka jo tullessaan kokijalle on hyvin monen muunkin kokema”. Nykytaide ottaa haltuunsa materiaaleja ja ilmiöitä, joita ei ennen ole yhdistetty (mt, 28.) Nykytaide saatetaan kokea hankalaksi sen sisältökeskeisyyden vuoksi. Se pyrkii ehdottamaan elämistä kuvan tai taiteen kanssa, ja on kiinnostunut dialogisen suhteen rakentamisesta katsojan maailmaan (Jaukkuri 1998, 25.)

”Nykytekstiilitaide on nykytaiteen osa, 1980-l lähtöisin oleva uudistuspyrkyisen tekstiilitaiteen osa” (Lukkarinen 2008, 10). Lukkarinen kysyy onko tekstiilitaiteen vankka perinne Suomessa este tekstiiliteosten esiintuloon kuvataiteen kentällä (Lukkarinen 2008, 43). Hän vertaa tekstiilin paikkaa kuvataiteen kaanonissa esimerkiksi valokuvaan, grafiikkaan, videotaitteeseen tai performanssiin, jotka ovat lunastaneet paikkansa korkeataiteen kentällä tullen marginaalista valtavirtaan (Lukkarinen 2008, 48).

Ajattelen, että nykytaiteessa on kyse prosessista, jonka lopputuotos on vain yksi osa. Paljon ajatuksia on prosessissa takana. Esikoululainen poika sanoi hauskaasti työpajaopastukseni lopussa

oppineensa sen, että aivojen pitää olla todella hyvässä kunnossa, jotta voi tehdä taidetta. Juuri niin! Ehkä hyvän teoksen tunnistaakin monenlaisista ajatuskytköksistä, niistä joista on helppo saada kiinni, ja ehkä vielä parempi jos teos ei ihan pienellä vaivalla alkaisikaan avautua, vaan että merkityksiä sisältäviä kerroksia olisi enemmän teoksen ympärillä kuorittavaksi.

Kun tekstiilien käyttöä nykytaiteessa pohditaan, katsotaan teosta usein kuvataiteen näkökulmasta käsin. Tulkinnoissa puhutaan harvemmin tekstiilimateriaaleista tai tekniikoista. Lukkarinen käsittelee tekstiilin merkityksiä nykytekstiilitaiteen näkökulmasta nykytaiteen osana. (Lukkarinen 2008, 9.) Itse haluan tutkia tekstiilin merkityksiä sekä katsojan kokemuksen näkökulmasta että tekstiilien itsensä kantamien merkitysten näkökulmasta. Maarit Mäkelä puhuu materiaaalipohjaisesta taiteesta johon katsoo kuuluvaksi keramiikkaa, lasia ja tekstiiliä käyttävät taiteilijat (Mäkelä 2010, 9.)

Ulla Jokisalo kokee määritelmät esteenä: ”Minun on vaikea kuvitella, että työskentelisin puhtaasti millään yksittäisellä ilmaisukeinolla/-välineellä. Minun on ihan pakko ”sekoittaa”. En halua tehdä puhdasoppisesti mitään. Näin minun ei myöskään tarvitse sitoutua mihinkään ilmaisuvälineeseen. Ehkä tässä nyt pitäisi erottaa tekstiilitaide (sana, jota et käytä) ja taide, jossa tekstiili on materiaalisena aineksena. Itse samastun tekijänä kuvataiteeseen enkä ole juuri huomannut, että työni arvostukselle olisi ollut haittaa siitä, että teoksissani on myös tämä yhteys tekstiileihin/tekstiilitaiteeseen. Mutta tällaisena sekatekniikoilla työskentelevänä olen niin tottunut siihen, että palaute tarttuu, milloin mihinkin ainekseen ja ilmaisutekniseen puoleen teoksissani. Enemmän tästä sekoittuneisuudesta on ollut iloa kuin haittaa.” Myös Silja Puranen vahvistaa tekstiilin paikkaa nykytaiteessa ja nimenomaan materiaalsen taiteen alueella: ”Perinteisistä kuvataiteen materiaaleista poikkeavat materiaalit kantavat nykytaiteessa yleensä teoksen sisältöön

liittyviä merkityksiä. Esimerkkeinä vaikka luonnonmateriaalit tai esinekoosteet. Myös muut käsityön/taideteollisuuden materiaalit kuten lasi tai keramiikka ovat (useimmiten) nykytaiteessa vastaavalla tavalla merkitseviä materiaalivalintoja kuin tekstiili.”

Mäkelä vertaa tämän päivän taidekäsityön paikanhakua 1890-l Arts and Crafts -liikkeeseen⁹. Tänä päivänä korostuu taiteilijan vapaus ilmaista itseään vapaammin ja rajattomammin (Mäkelä 2010, 11.) Materiaalipohjaiseen taiteeseen liittyy hänen mukaansa konkreettinen tekeminen, taito ja ideointi. Materiaalipohjainen taide ottaa haltuun kuvataiteen peruselementtejä, ”ilmaisua, käsitteellisyyttä ja tulkinnallisuutta”, tullen näin osaksi nykytaiteen kenttää (Mäkelä 2010, 38.)

Kysyin taiteilijahaastatteluissa pitääkö tekstiilin pyristellä yhä edelleen saavuttaakseen arvostetun aseman taidekentällä. Silja Puranen vastasi seuraavasti: ”Ei tekstiili materiaalina tai tekniikkana sinänsä ole taiteen kentällä vähemmän arvostetussa asemassa. Jotakuinkin jokaisessa nykytaiteen näyttelyssä on tekstiilimateriaaleista ja tekstiilitekniikoilla valmistettuja teoksia. Tekstiilitaide taiteenlajina on ongelmallisemmassa asemassa

---

⁹ **Arts and Crafts** on englantilainen taidesuuntaus, joka vaikutti vuosien 1880-1910 välillä käsityötaiteeseen, arkkitehtuuriin sekä sisustukseen. Arts and Crafts suosi käsityönä valmistettuja esineitä koneellisesti valmistettujen sijaan. Samoin arvostettiin persoonallista tyyliä historiallisten kertaustyylien sijaan. (Charlotte Jirousek, <http://char.txa.cornell.edu/art/decart/artcraft/artcraft.htm>) [10.9.2012]

(taidekentällä) silloin, kun sitä esitetään nimenomaan omana taiteenlajinaan. Siihen on varmaan useampia syitä. Yksi voi olla taiteenlajin perinteinen olemus naisten taiteena. (Joskin toisaalta nuorten kuvataidekoulutuksen saaneiden, tekstiiliä materiaalinaan käyttävien naistaiteilijoiden kohdalla sukupuoli ei tunnu olevan este/ongelma, päinvastoin.) Muita syitä on oikeiden kontaktien puuttuminen – nykytaiteen kentällä toimii lähinnä kuvataiteen alan asiantuntijoita ja tekstiilitaiteilijat koulutetaan muotoiluoppilaitoksissa. Kun heitä ei tunneta, heitä ei poimita nykytaidekatselmuksiin, sen seurauksena he edelleen jäävät pimentoon. Myös tekstiilitaiteen kentässä on piirteitä, jotka vaikeuttavat nykytaiteen kentälle asettumista. Yksi on teosten sisällöissä – jos tekstiilitaide haluaa olla nykytaidetta, sen on käsiteltävä sitä mitä nykytaide käsittelee. Toinen ongelma voi olla perinteisesti vahva tekstiilitaideyhteisö. Yhteisö tukee siihen kuuluvia taiteilijoita, mutta samalla se usein syyllistyy sisäänlämpiävyyteen ja näin estää integroitumisen muuhun taidekenttään.”

Omalla taiteen laitoksellamme, taidekasvatuksen koulutusohjelmassa tekstiili on ilahduttavasti noussut suurempaan rooliin kenties mm. Virpi Vesanen-Laukkasen pitämien *Pehmeät materiaalit nykytaiteessa* -kurssien myötä. Myös tekstiilin näkyvämpi rooli nykytaiteen materiaalina ja tekniikkana vaikuttanee asiaan. Leena Lukkarinen vahvistaa kierrätysmateriaalin käytön yhdeksi yleisimmistä taiteen tekemisen tavoista tänä päivänä (Lukkarinen 2008, 10). Kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmassa materiaalipohjainen taide alkaa vasta ottaa suurempaa jalansijaa. Aiemmissa opinnäytetöissä osastollamme tekstiili on noussut erityisesti tekniikkana esiin osana taiteellista työtä: Pia Strangin lopputyössä *Viattomuuden aika*, 2009 ja Riia Romppasen kandidaatin tutkielmassa *Taju kankaalle, käsityöntekniikat ja tekstiilimateriaalit nykytaiteessa*, 2011.

Kuva 4: Severija Incirauskaite-Kriauneviciene. *Object of comparison.*

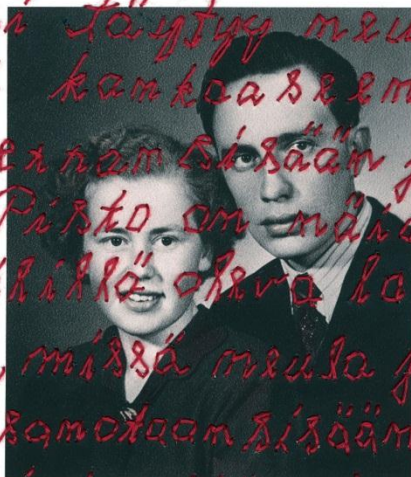
Nykytaiteessa on paljon esimerkkejä, joissa uudessa kontekstissa perinteisen esittäminen synnyttää uusia ajatuksia. Uuteen asiayhteyteen tuotuna vanhat viestit ”raikastuvat”, kuten latvialaisen nykytaiteilija Severija Incirauskaite-Kriaunevicienen, s. 1977, teoksissa. Hän yhdistää kliseisiä ristipistokuvioita uusiin materiaaleihin, kuten silitysraudan pohjaan, auton konepeltiin tai ruosteiseen ämpäriin (Waterhouse 2010, 104–107.) Minusta hänen teoksissaan syntyy uudenlainen, kiinnostava liitto ”kovan maailman” ja kaikkien tuntemien, klassisten ja osin kliseistenkin käsityömallikuvioiden kanssa. Taiteilija itse sanoo metalliobjektien edustavan populaarikulttuuria ja olevan näin kommentteja korkea- ja matalataiteen kentällä (mt, 104).

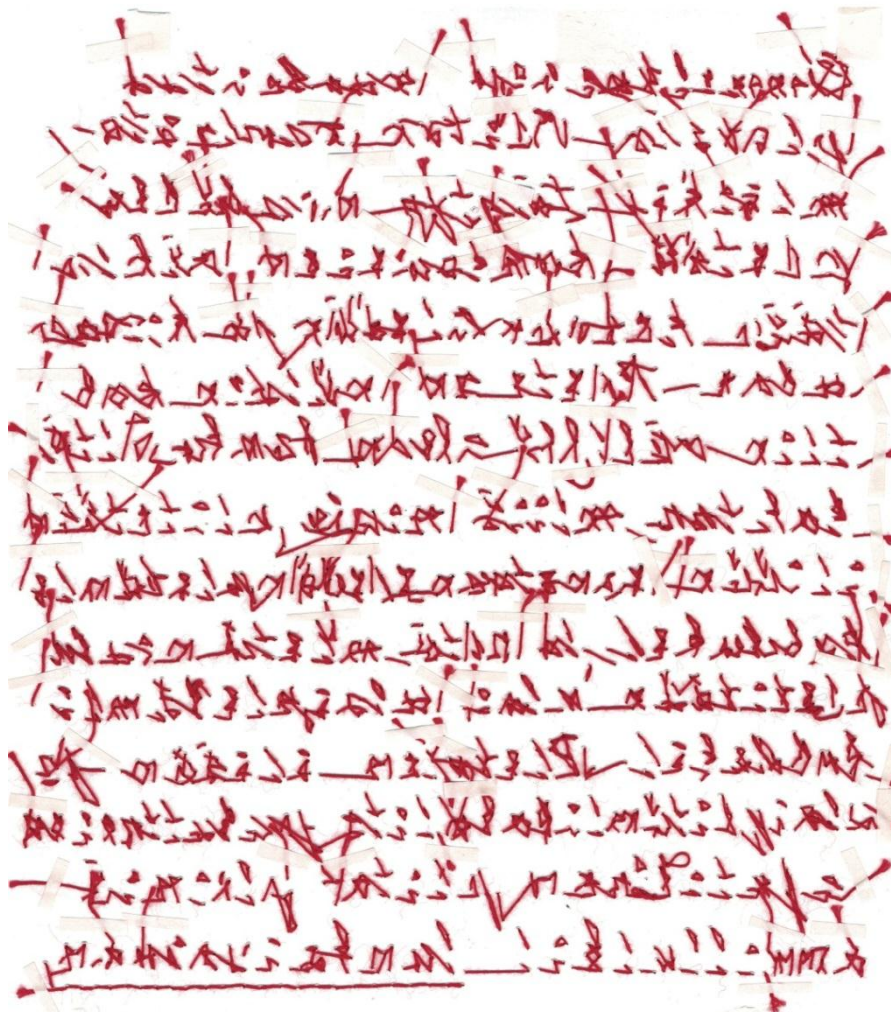

Nykytaidetta ei arvioida taidolla käsitellä materiaaleja, painopiste on sisällöllä ja teoksen kommenteilla viitekehyksestään (Sederholm 2000, 128). Sederholm jatkaa materiaaleilla olevan sekä ”sisällöllisiä että materiaaliin itseensä liittyviä piirteitä”. Sisällöllisillä piirteillä hän tarkoittaa materiaalin mukanaan kantamia kulttuurisia merkityksiä, sitä mihin ne tavallisesti kuuluvat ja minkälaista viestiä yleensä välittävät. Sederholm käsittää teoksen materiaaliksi myös sanat, sen mitä teoksesta puhutaan, sillä se määrittelee edelleen tapaa kohdata teos (Sederholm 2000, 130–132.) Nykytaiteessa voi oman ilmaisun lähtökohtana olla mikä tahansa materiaali, ja näiden materiaalien merkitys on ennen kaikkea tulosta materiaalin ja tekijän henkilökohtaisesta suhteesta materiaalin perinteiseen tekniikkaan; pitää miettiä, sopiiko valinta tekijän käsittelemiin ajatuksiin ja tunteisiin (Sava & Katainen 2004, 23.)

Ulla Jokisalon nimetön, Sarjasta Albumi 1997/2007

Ommeltaessa muodostuu
 pistoja. Piston muodosta-
 miseksi täytyy meikalla
 pistää kankaaseen vähin-
 tään keuhon sisään ja keuhan
 ulos. Pisto on näiden koh-
 tien välillä oleva lanka. Sitä
 kohtaa, missä meula pistetään
 sisään, sanotaan sisäämpistämis-
 kohdaksi, ja sitä, mistä meula
 pistetään ulos, ulospistämis-
 kohdaksi. Pistojen sisään- ja
 ulospistämiskohdista puhuttaessa
 ajatellaan pistot yleensä
 ommelluiksi lankasuoraa,

Kuva 6: Ulla Jokisalo, *Nimetön*, osa 2, kokonaisuudesta Albumi (1955-63), 1997-99.
 Kirjonta, hopeagelatiinivedos, liimapaperi
 29 x 24,5 cm.

Ulla Jokisalo kommentoi kuvissa olevaa teostaan sähköpostitse 25.6.2012 seuraavasti:

”Olen käyttänyt teoksessa vanhempieni kihlajaiskuvaa perhealbumista. Repronnut alkuperäisen albumikuvan ja vedostanut sen uusiksi, kookkaampana hopeagelatiinivedoksena. Tälle vedokselle olen sitten kirjoittanut tekstin, joka on sitaattia vanhasta, äitini nuoruudenaikaisesta ompeluoppaasta (en pysty nyt tarkistamaan painovuotta). Myös osassa muita teoksia on samaa ompeluohjeistusta. Tehdessäni tätä teossarjaa vuosina 1997-99 (Albumi (1955-63) suurin osa näistä teoksistani sisälsi kirjontaa valokuvavedoksille. Erityisesti punainen lanka toimi hyvin sekä visuaalisesti että symbolisesti mustavalkoiseen valokuvaan liitettynä. Teossarjan keskeinen ajatus oli tehdä henkilökohtaisten muistojen kautta kuvaa 1960-luvun lapsuudesta. Samaan sarjaan kuuluu myös mm. teos ”Inspiraatio” (jossa 60-luvun rintamamiestalosta pursuaa punaista kirjontalankaa ja silmänäuloja...). Inspiraatio teoksiin syntyi tekijän itsensä keski-ikäistyessä; omaa identiteettiä suhteessa omaan sukupolveen pohtiessa. Työni syntyivät jotenkin intuitiivisesti. Kokeillen. Sittemmin olen tältä pohjalta tehnyt paljon teoksia ja tekniikkani on toki kehittynyt. Näissä vanhoissa töissä on kuitenkin välittömyyttä ja pakottomutta, josta pidän vieläkin.”

Ulla Jokisalon teoksissa on tekstiilimateriaalia, tekstiilitekniikoita ja naisen maailmaan liittyviä kuvia yhdistetty tavalla, joka antaa mielestäni katsojalle paljon merkityksiä, ja ne puhuttelevat minua aivan erityisesti.

Minusta teos tuo esiin jopa riipaisevalla tavalla tiettyjä normeja ja sovinnaisuuksia. Minua kiehtoo se, että taiteilija on yhdistänyt kihlakuvan varsin eri yhteyteen liittyvän tekniikan kuvauksen kanssa. Ikään kuin se, mitä saa sanoa, tehdä tai käyttäytyä, ei sopisi yhteen sen kanssa mitä elämässä tapahtuu. Tekninen ompelupistojen kuvaus kuvaa minun mielessäni samanaikaisesti sekä ompelua että avioliittoa, eri sanoin vain. Kaikelle on ollut sovitut

käytänteet, normit joiden mukaan eletään. Aluksi en tiennyt teoksen olevan kaksipuoleinen, minulla oli postikorttikuva teoksen kuvapuolelta. ”Nurja puoli” tuntui vahvistavan ajatustani teoksen merkityksestä. Henkilökohtainen, ”ovien takana” tapahtuva elämä on paljon moninaisempaa ja monimutkaisempaa kuin julkinen.

Ulla Jokisalo jatkaa, sähköpostihaastatteluvastauksessaan 13.6.2012: ”Olen työskennellyt sekä valokuvaamalla että esim. kirjomalla. Teknisesti nämä ilmaisukeinot eroavat mielessäni toisistaan niin kuin feminiininen ja maskuliininen toisistaan yleisessä ymmärryksessä eroavat. Sovinistisesti ajatellen ne ovat kovan ja pehmeän maailman ja vallankäytön tekniikoita. Ajattelen, että tarpeeni työskennellä näillä tekniikoilla, kertoo myös paljon omasta androgyynisestä asenteestani elämään. Identifioin itseni jonkinlaisena neutrina. Kummallakin ilmaisukeinolla (=valokuva, tekstiili) on omat vahvuusalueensa. Ne antavat minulle taiteilijana vahvuuden ja identiteetin tunteita.

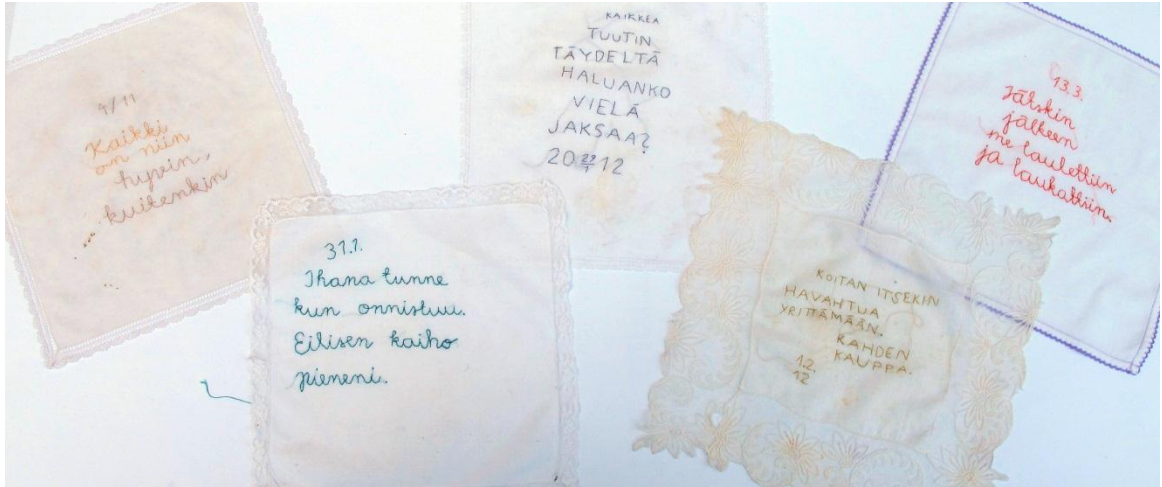
Silitettyjä sanoja

Toinen toistaan seuraavat pistot ja elämäkerrallinen ote edellä esitetyissä Ulla Jokisalon teoksissa puhuttelevat minua. Halusin kokeilla minulle tärkeiden asioiden tiivistämistä yksinkertaisiksi lauseiksi. Kirjonnan nurja puoli näyttää kummalliselta ja aina vähän yllättävältä. Nyt vilkuilen sitä enemmän kuin aiemmin, nähtyäni Jokisalon teosten nurjat puolet. Ihan kuin se kertoisi siitä, että vaikka kuinka omista ajatuksistaan kertoisi, on aina mahdollista tulla väärin ymmärretyksi.

Kuva 7: *Silitettyjä sanoja*: Kangasnenäliinoja, päiväkirjamerkintöjä ompelulangalla kirjoen. 2008-2012.

Viikkaan talteen

Kuva 8: **Viikkaan talteen:** Viisi nenäliinaa, joihin on kirjottu päiväkirjamerkintöjä, tekovuosi 2011-2012

Kirjailut ovat katkelmia, leikkauksia tietyistä ajanjaksosta. Ne ovat valintoja pienistä ja suurista asioista. Neula ja lanka ikään kuin pakottavat pysähtymään. Mikä teksti lopulta tulee nenäliinaan valituksi, mikä ei? Kontrastina päiväkirjan kirjoittamisen aikaa vievälle luonteelle, tuntui hassulta ja kuitenkin hyvältä ajatukselta käyttää aikaa yhden lauseen kirjoittamiseen sata kertaa kauemmin kuin mitä siihen meni aikaa paperilla ja kynällä. Neula ja lanka pakottavat pysähtymään. Kontrasti siistin ja sotkuisen välillä, sileän ja ryppyisen, oikein ja ”väärin” tehdyn välillä kiinnostaa. Haluan toistaa kirjonnin traditiota, ja samalla rikkoa sitä. En halua määrittää pistojeni nimeä, en kirjontatyyliä. En halua käyttää tietylle materiaalille tarkoitettua tekniikkaa tai lankaa, vaan teen niin kuin minua huvittaa.

Aika lailla teokseni ajatukset tulevat summatuiksi yllä olevassa kirjoittamassani tekstissä, joka oli sijoitettuna teoksen välittömään läheisyyteen näyttelyssä. Samaan tapaan tarinalliset tekstit on jatkossa esitelty teoskuvieni yhteydessä. Ulla Pohjola kuvasi haastatteluvastauksessaan 4.5.2012 omaa työskentelyään hiukan samaan tapaan:

”Teen taidetta tunteella ja alitajuisesti, kirjonta tuo teoksiini hitaita sattumia, ajan antamaa ulottuvuutta ja kerroksellisuutta. Kirjonnalla merkitsen näkyväksi muistijäljet, neula ja lanka ovat sormenpäitteni jatke, tuntoaisti. Työskentelytavassani ja aiheissa näkyy kaikki se, mitä ihminen kantaa mukanaan. Kuvat syntyvät alitajuisesti, ne tulevat kaukaa lapsuudesta tai hyvinkin läheltä tästä hetkestä.”

Nyt jo etäämmältä tarkasteltuna omat teokseni tuntuvat minusta korostuneen vanhahtavilta ja perinteisiltä. Aloin ajatella asiaa varsinkin suhteessa siihen, että allekirjoitan idoleikseni juuri kuvanveistäjä-taiteilija Bourgeoisin ja käsitteellisiä tekstiiliteoksia tekevän taiteilija Messengerin, joiden teokset ovat aika kaukana perinteisestä. Ehkä on kyse siitä, että omia teoksia tehdessä on syytä tietyllä tavalla visuaalisesti aloittaa alusta, käsitellä sitä elämismaailmaa ja niitä pohdintoja, joiden keskellä juuri silloin elää. Ja toisaalta, jokainen meistä rakentaa aina oman elämänsä itse, siihen liittyvät roolit, ajatukset ja oletukset.

Mun sanat

Kuva 9: *Mun sanat*: Silkki- ja satiininauhaa, ompelulankaa. Kirjonta pienin ketjupistoin. 2011.

Vuosi sitten ostin silkkinauhaa, en mitään satiininauhaa. Halusin sanoilleni arvoisensa alustan. Maistelin sanoja. Arkisia, pieniä, tärkeitä, suuria. Minkä sanan takana seison? Mikä sopii suuhuni, mikä sopii minun elämäni? Rinnalla kulkee lapseni sanat. Jotta muistan seitsemänuotiaan kevään.

Silkkinauha kulki mukanani aika monessa tilanteessa. Intuitiivisesti seuraava sana rakentui mielessäni ikään kuin hakien vahvistusta sillä aikaa kun viimeistelin edellistä. Hitaus korostui ketjupistoja tehdessäni. Ompelulangalla on tapana tehdä ikäviä solmulenkkejä, aivan kuin itsestään. Jokaisen sanan tuli olla tärkeä, muuten en olisi viitsinyt sitä kirjoa. En ole erityisen

tarkka tekniikan oikeaoppisesta toteutuksesta. Kuitenkin tekemisessä harjaantuu, ja noin kymmenen vuoden kirjontakokemus vaihtelevalla aktiivisuudella näkyy tekemisissäni. Pidän ajatuksesta, että teokset tulevat taas uusissa yhteyksissä esiin, ja siksi olen katkonut *Mun sanat* -silkkinauhan lukunauhoiksi opinnäytetyöni painettuihin versioihin. Näin ollen identtiset painotuotteet eroavat toisistaan lukunauhojen osalta, kutakin kappaletta lukeva saa nähtäväkseen minulle tärkeitä, tiivistyneitä sanojani.

Ulla Pohjola, *Havununna*

Kuva 10: Ulla Pohjola, *Havununna*, 2010. Käsinkirjonta, silkki, tuohi.

Tekstiilitaiteilija Ulla Pohjolan teokset tuntuvat vangitsevan pienestä koostaan huolimatta suuren, maagisen maailman. Teoksissa käytetty tekniikka ja materiaali vetävät minua puoleensa. Ulla Pohjolan teoksissa minua kiinnostaa tekstiilin kaanoniin tai perinteeseen liittyvä ”oikein tekeminen”. Hänen teoksensa näyttävät taiten tehdyiltä, oikein kunnianosoituksille kirjonnasta. Kysyinkin kuinka suuri merkitys sillä on hänelle ja hänen teostensa viestiin, että pistot ovat niin huoliteltuja ja kauniita. Mistä se kertoo?

Ulla Pohjola vastasi: ”Kirjontani jälki on muuttunut vuosien myötä kuvailemaasi huoliteltuun suuntaan. Kun aloitin taiteen tekemisen kirjomalla parikymmentä vuotta sitten, minulla oli palava tahto kirjoa, neula ja lanka. En osannut pistoja, enkä tiennyt tekniikoistakaan mitään erityistä. Silloin tein kirjontateoksia ”sikin sokin”, mutta en tiedä, ”pystyisinkö” enää siihen, tai oikeastaan on ennemminkin niin, etten koe sellaiseen tekemiseen tarvetta / halua, en ainakaan tällä hetkellä. Alkuaikojen jälkeen olen opetellut, oppinut, opiskellut ja ennen kaikkea kirjonut paljon, ja käden jälki on muuttunut vuosien myötä. Tässäkin asiassa taidan olla tekijänä liian lähellä nähdäkseni muutokset. Itse näen ja koen sen, että esimerkiksi kirjontapistoni ja käyttämäni helmet ovat pienentyneet, teen entistä pikkutarkempaa jälkeä, ja että työskentelyyni menee entistä enemmän aikaa. Kirjontapistojen ja erilaisten tekniikoiden opiskelu on ollut hienoa ja avartavaa, se on ollut ja on edelleen minulle aarreaitta. On olennaista, että olen rehellinen itselleni ja annan teoksen tulla kauttani sellaisena kuin se tulee. En mieti kirjoessani, ovatko pistot ”oikein tehtyjä” tai viittaavatko ne tekstiilin kaanoniin. Mieli ja kädet ovat vapaat kirjomaan sen mikä on tullakseen.”

Vaikka hänen teoksissaan huomio keskittyy kauniisiin materiaaleihin ja taidokkaisiin pistoihin, hän kuvaa teosten nurjaa puolta seuraavasti. ”Kääntöpuoli kertoo oman tarinansa, sen joka syntyi itsestään työtä tehdessä, sattumalta, solmuineen ja langanpätkineen”. Päivi Karttunen kysyykin samassa tekstissä, mistä Ulla Pohjolan taiteen kuva-aiheet tulevat, yhteisestä kuvamuististako, kulttuurisesta perinnöstä ja visuaalisesta muistista? Karttunen jatkaa teoksen olevan kiinnostava, kun taiteilija tuo traditioon jonkin oman lisänsä, esimerkiksi materiaalivalintaan tai tekniikkaan liittyen. (http://www.digipaper.fi/emma_fin/50730/index.php?pgnumb=19)

Ulla Jokisalo puolestaan pohti tekniikkaa seuraavasti: ”Pidän itseäni käsitetaiteilijana, siinäkin mielessä, että juuri tällaiset tietoiset tekniset, ilmaisukeinolliset valinnat, myös käytettyjen materiaalien suhteen, rakentavat teoksen sisältöä. Missään nimessä en kuitenkaan pidä itseäni tekstiilitaiteilijana. Tapani käyttää tekstiilitaiteen työtapoja ja materiaaleja on lähestulkoon intuitiivista. Käsityöläisenä olen harrastelijan tasolla. En uskalla edes kuvitella, mitä taitava käsityöläinen ajattelee katsoessaan töitani. Vaikka enimmäkseen olenkin saanut myönteistä ja kiinnostunutta palautetta.”

Huoneentauluja tyynyliinoina

Minua kiinnostaa huoneentaulu¹⁰ perinteisenä ilmiönä, ja halusin tutkia ilmiötä tyynyliinaversioilla teossarjassa *Painavia Sanoja*. Mietin kodin tekstiilejä ja niiden huoltamiseen liittyvää työtä, ja toisaalta niiden tarjoamaa suojaa ja lepoa. En juuri pidä silittämisestä tai kotitöistä yleensäkkään, mutta joitain oivaltamisen hetkiä koen saaneeni arkea toistaessani. Niissä hetkissä oman elämäni palaset ikään kuin lokahtavat paikoilleen. Teossarjaan kuului neljä tyynyliinaa. Monet omien teosteni materiaalit ovat kulkeneet mukani kauan, antaen ikään kuin lisää henkilökohtaisia merkityksiä niissä näkemieni kulttuuristen ja sukupuolisten merkitysten lisäksi. Muistan ostaneeni

---

¹⁰ 1920-30-l. suosittu lännestä Suomeen rantautunut käsityö, jossa kankaalle on kirjailtu koristeellisia mietelauseita (Kansanen 1981, 36).

huoneentaulu-teoksissani käyttämäni tyynyliinat jo puretulta Makasiinien kirpputorilta arviolta vuonna 2001 tai 2002. Ajattelin silloin, että tahdon tehdä tyynyliinoista jotain. Ihastelin ja kauhistelin taidokasta työtä.

Kuva 11: *Puhu minulle kauniilla sanoilla*: Kirjonta ja sekatekniikka tyynyliinalle. Tekovuosi 2011.

Katkelma eletystä elämästä. Lanka polveilee kankaan pinnalla, helposti, välillä vaivalloisesti. Hitaasti ja välillä nopeammin, kuin helpottuneena. Pienistä palasista, pistoista koostuu kaikkien meidän tarinat. Tahtoisin, että minulle puhuttaisiin kauniilla ja värikkäillä kirjaimilla.

Tein teoksen lomamatkalla, jolloin minulla oli arjesta poiketen enemmän aikaa. Valitsin mukaan matkalle pussillisen ohuita ompelulankoja ja pari neulaa. Pitkän etsimisen jälkeen matkalta löytyi kirjontakehys. Kauniiden sanojen merkiksi tiivistyivät kauniit ja värikkäät värit läikkinä. Kirjaimet hajosivat osaksi samoin kuin pistot muodostivat pieninä viivoina sanan osat.

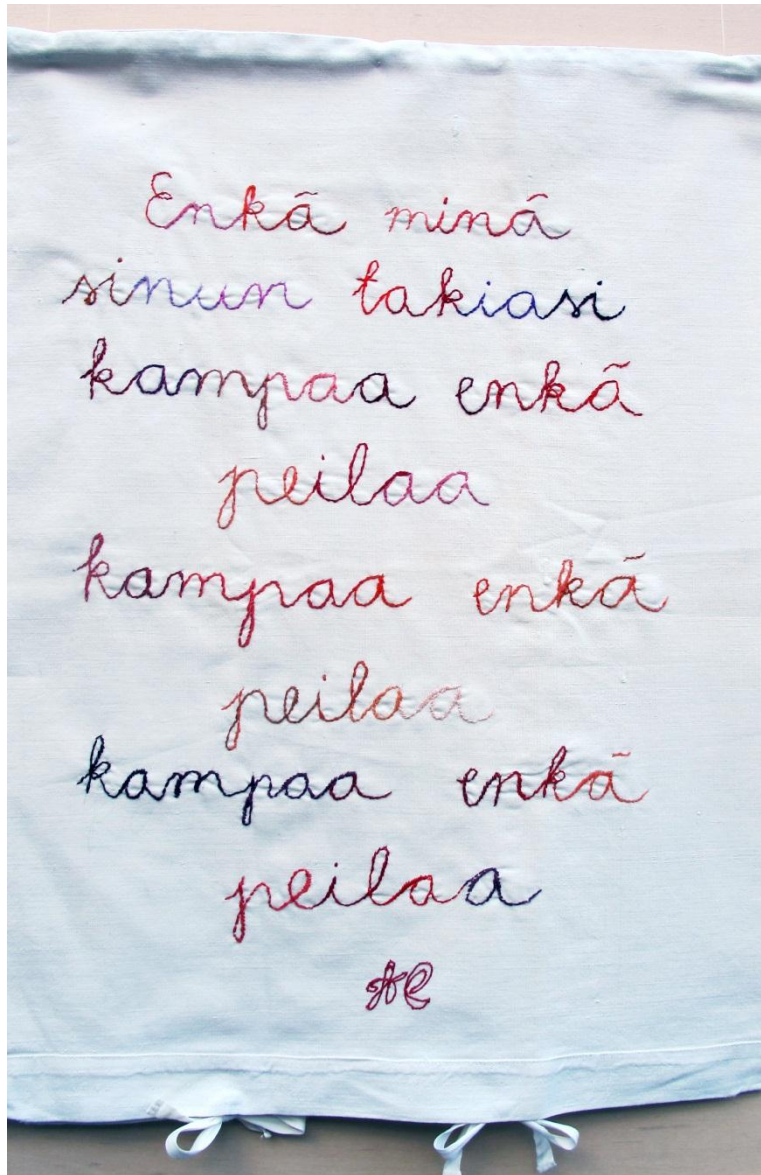

Kuva 12: *Nuku ensin yön yli*: Kirjonta ja sekatekniikka tyynyliinalle. Tekovuosi 2012.

Välillä langat ovat hyvin kädessä, välillä totaalisen takussa. Lyön päätäni seinään. Valoisana päivänä solmut tuntuvat aukeavan aivan itsestään, tai solmuja ei edes näy. Nuku hyvin, syö hyvin, pidä huolta itsestäsi, tahdon vain sanoa.

Kuva 13: *Ei niin vakavaa*: Kirjonta ja sekatekniikka tyynyliinalle. Tekovuosi 2012.

Kuva 14: *Sinisiä punaisia ruusunkukkia*: Kirjonta tyynyliinalle, tekovuosi 2012

Katselin vanhaa, aika arkisenkin oloista tyynyliinaa. Päässä alkoi soida tutun kappaleen sanat. Muistan laulelleeni sitä jo esikoulussa. Enkä minä sinun takiasi kampaakaan enkä peilaa... en niin. Nakkelen niskoja vain niin halutessani. Mutta toisaalta. Sinua vartenhan minä kampaan ja peilaan. Ja itseäni varten, ja niitä kaikkia muita varten. Kampaan ja peilaan, suorastaan koreilen väreillä. Langathan ovat ihan niin kuin huulipunia tai kynsilakkoja tai kauniita koruja. Tein työn kahdessa illassa valmiiksi ja lallattelin moneen kertaan laulun. Sehän tuntuu jo ihan voimaululta. Minun huoneentauluni.

Päiväkirjamerkintä, 10.2.2012.

Aloin laskea montako punaista lankaa minulla on, ainakin monta kymmentä. Punaiset langat ovat rivissä pöydällä, kasassa työn päällä. Leikin puolilla, mallailen sopivia yhdistelmiä, leikin keskittyneenä. Leikilleni annan nimen ja syyn. Kuvaan lankoja lopputyöni kuvitusta varten. Nehän ovat ihan kuin huulipunia tai kynsilakkoja tai kauniita koruja.

Mietin huoneentauluihini kirjottavia sisältöjä. Jokin todella koskettava tai kipeä asia tuntuisi ikuistettuna jotenkin makaaberilta. Liittykö se siihen perinteeseen, ettei sellaisia asioita tuoda päivänvaloon, talleteta kuin korkeintaan päiväkirjaan? Vaikuttaneekohan tähän se seikka, että huoneentauluissa on yleensä ollut kirjottuna kristillisiä lauseita, kuten ”Joka aamu on armo uus”? Lähes joka talossa oli oma huoneentaulunsa, ja sen viestin muisti loppuelämänsä (Kansanen 1981, 39–42.) Valokuva-albumitkin ovat täynnä ihania hetkiä, joita katsoessa elämä tuntuu niin kovin täydelliseltä. Ei siellä juuri ole rumia kuvia tai epätoivon hetkiä. Liittykö sama ilmiö siihen, että mitä enemmän kirjottavaa lausettani mietin, sitä vähemmän tärkeältä tuntuu sanoa se erityisen painokkaasti. Huoneentauluille tyypillisiä aiheita olivat perinteiset romanttiset kuvat ja ylevät lauseet – ”Elämää sellaisena kuin siitä uneksittiin”. Arjen huolia, kurjuutta, lapsikuolleisuutta tai köyhyyttä ei ollut tarpeen kirjoa muistiin. Se oli olemassa hyvin selvästi muutenkin (Kansanen 1981, 30.)

6 Tekstiilin merkityksiä

Minulla on ollut useita vuosia joitain teosajatuksia mielessäni. Yksi niistä on tyynyliinoihin kirjoitetut rakkaiden nukkuvat kasvot, otsikolla *Kauniita unia, oma kullan kuvia*. Sattumalta juuri opinnäytettä kirjoittaessani löysin yhdysvaltalaisen taiteilijan Joetta Maurerin nettisivut (www.joettamaue.com), ja ihastelin ja ihmettelin ideoiden samankaltaisuutta! Hän oli tehnyt nukkuvia kasvokuvia tyynyliinoihin. (Sittemmin huomasin myyjäisissä pussaavan pariskunnan painettuna tyynyliinoihin.) Joetta Maue kertoi tarvitsevansa aikaa katsellessaan löytötavaroita, ja sitten intuitiivisesti tulevana johonkin päätelmään siitä, mitä tekstiilipinnalle tallentaa. Hän pohtii teoksissaan niitä hetkiä, jolloin ihminen on haavoittuvaisimmillaan, ja hetkiä jolloin kokee iloa.

Kuva 15: Joetta Maue, *My love*, from the red thread series and embroidery on appropriated linen, 20 x 20, 2011.

Joetta Maurerin teoskuvia katsellessa tuntui todella tutulta ja samalta. Kenties siksi, että kyseiset keinot ovat ilmeisiä vastauksia samankaltaisiin pohdintoihin naiseudesta, rooleista ja ihmisenä olosta. Ja väistämättä ajattelin, että tekstiilin viesteissä on oltava yhteisiä lainalaisuuksia, niiden mukanaan kantamia merkityksiä, koska tuskin muuten olisimme päässeet niin samankaltaisiin tulkintoihin. Vieläkin hämmentävämpää oli, kun luin hänen nimenneen idoleikseen Louise Bourgeoisen ja Annette Messagerin. Meillä on paljon yhteistä, olemme saman kulttuurikuvaston kasvattamia.

Indie craft -teoksessaan (2010) kirjailija Jo Waterhouse summaa Joetta Maurerin ajatuksia. Jokapäiväiset hetket tiivistyvät lauseiksi ja tokaisuuksiksi. Taiteilijaa kiinnostaa tekstin ja katsojan välinen suhde. Vaikka teksti kuvaa jotakin henkilökohtaista ja intiimiä, se on myös jaettavissa oleva, yhteinen kokemus. Tekniikka on hänen taiteessaan erityisen tärkeä. Kirjonnan traditio naisen maailmaan kuuluvana, naisen äänen esiin tuovana, sekä sen meditatiivinen hitaus kiinnostaa taiteilijaa. Samoin se, että hän käyttää kierrätettyjä liinoja teostensa pohjalla luo hänen mukaansa sillan itsen ja menneisyyden naisen välille (Waterhouse 2010, 62–65.) Kirjailija Bradley Guinn (2008, 15) puolestaan kertoo Louise Bourgeoisen sanoneen seuraavaa: ”Langat kuvaavat tärkeitä muistoja ja emotionaalisia yhteyksiä meille kaikille. Tekstiileihin on ladattu vastuullisuutta, haavoittuvuutta ja ahdistusta, yhtä paljon tänään kuin lapsenakin”. Kirjoittaja jatkaa tekstiilin ja kirjonnan kertovan universaalista naiseudesta.

Elän omassa kulttuuripiirissäni, ja tietyt kulttuuriin ja naiseuteen liittyvät elementit oletettavasti näkyvät oman kulttuurini kontekstissa. Mielestäni on tärkeää esitellä tutkimuksessani katsottavaksi myös joitakin kansainvälisiä taiteilijoita, joiden teokset ovat minua puhutelleet ja joissa havaitsen kiinnostavia piirteitä.

Kysymyksissäni taiteilijoille viittasin tekstiilin ”perinteiseen tarinaan” ja kysyin viestiikö pehmeä materiaali tai tekstiilitekniikka meille kaikille samoin? Luemme samoja kulttuurisia

merkkejä? Silja Puranen ja Ulla Pohjola korostivat subjektiivista näkemystä, kumpikaan ei halunnut esittää yleismaailmallisia näkemyksiä vaan painottivat näkemysten olevan heidän omiaan. Silja Puranen vastasi seuraavasti:

”Jotkut tekstiilimateriaaliin ja -tekniikkaan sisältyvät viestit ovat melko yleismaailmallisia. Silti merkkien tulkinta vaihtelee huomattavasti eri kulttuurialueiden ja myös yksilöiden kesken vaikkapa henkilökohtaisten muistojen ym. kokemusten mukaan.”

Pyysin tarkentamaan tekstiilin tarinaa vertaamalla tekstiiliä taiteen materiaalina esimerkiksi pronssiin. Silja Puranen jatkoi:

”En tiedä onko tekstiilin kautta helpompi ajatella naisen elämään liittyviä viestejä, kuin vaikka pronssiveistoksen. Pronssi on taiteen materiaalina paljon neutraalimpi, tänä päivänä pronssi tunnetaan nimenomaan taideteosten tai mitalien materiaalina, eikä juurikaan muuna. Tekstiilillä materiaalina on useampia erilaisia viestejä, koska sillä ei ole nimenomaisesti taideteosmateriaalin statusta. Kaikessa taiteessa on mahdollisuus, että katsoja tulkitsee teoksen oman kokemusmaailmansa kautta täysin toisin, kuin tekijä on teosta tehdessään itse ajatellut. En näe sitä mitenkään erityisempänä tilanteena tekstiiliteosten kohdalla. Riippuu tietysti, miten homogeenista yleisöä meillä kaikilla tarkoitat. Saman sukupolven kaupunkilais- (tai maalais-) suomalaisilla voi tietenkin olla samantapainen kuva tekstiileihin liittyvistä merkityksistä. Jos laajennetaan otosta maantieteellisesti tai ajallisesti tulkinnan erot lisääntyvät.” Vastaavasti Ulla Pohjola kommentoi aiheesta seuraavasti: ”Meillä jokaisella on omat kokemukset, tuntemukset ja lähestymistavat tekstiiliin ja siihen liittyviin työtapoihin. Minulle tekstiili materiaalina merkitsee muun muassa lämpöä, läheisyyttä ja pehmeyttä. Se on lähimpänä meitä ja ihoamme, esimerkiksi vaatteina. Senkin vuoksi tekstiilin

tuntu, kosketus, muistot ja muistijäljet ovat tärkeitä. Tekstiili on lämmönlähde ja suoja kaikkina vuorokauden- ja vuodenaikoina. Mielestäni meillä kaikilla on oma tapamme katsoa, kokea ja tuntea tekstiililähtöistä taidetta ja sen myötä on myös monia erilaisia mielipiteitä. Tähän tietysti vaikuttaa myös se, missä asumme ja millainen on kulttuurihistoriamme. Kaikki vaikuttaa kaikkeen, emme ole irrallisia osia missään tai mistään. Viestit ja vaikutteet voivat tulla hyvinkin kaukaa, monien vuosien, vuosisatojen takaa. Se on mielestäni hyvin mielenkiintoista ja antaa myös turvallisuuden tunteen.”

Ulla Jokisalo taas ajatteli tekstiilin perinteisestä tarinasta seuraavaa: ”Sanoisin, että jokaisella ilmaisuvälineellä on oma ”viestinsä”. Kun esimerkiksi käytin Kalevala-aiheisissa Marjatta-teoksissani (2008) aineksina pellavaa ja punaista kirjontalankaa, niin oletin, että käyttötekstiilien historiaa tunteva assosioisi teokseni traditionaaliseen punakirjontaan. Tämä oli johdonmukainen idea lähtiessäni tekemään kyseisiä teoksia. Minulle kirjonta on eräänlaista piirtämistä; neula on kynän kaltainen ilmaisuväline. Välillä käsin kirjonnahan hitaus kyllä rasittaakin, vrt. piirtäminen. Mutta jos aikaa tekemiseen on, niin kirjoaminen muuttuu vähitellen lähes meditatiiviseksi kokemukseksi. On myös hienoa, jos työntekoon käytetty aika näkyy teoksessani. Tästäkin tulee osa teoksen substanssia. Jos esim. vertaan kirjoamalla (vaikka vain osinkin) tehtyä teostani puhtaaseen valokuvateokseen, niin tämä eri ilmaisuvälineiden aikaelementti konkretisoituu. Molemmissa ilmaisukeinoissa on puolensa ja myös kiinnostava viittauksensa välineen historiaan.”

Pohdin tekstiilin traditiota ja tulevaisuutta. Luin kiinnostavia kirjoituksia käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Käsityön vahvuus on sen sidoksisuus arkeen, ruumiillisuuteen ja sen antamaan kykyyn ymmärtää itseä luovia voimia vapauttamalla. Perinteisesti käsityö on pysynyt

kuvataiteen ulkopuolella sen käytettävyyteen liittyvän tarkoituksen vuoksi, verrattuna kuvataiteeseen mielikuvien luojana. Käsityö tarjoaa reaalisen sillan kokemuksen maailmaan, käsin kosketeltavan viestin (Ihatsu 2005, 20–28.) Ehkä käsityöhön liitetty hitaus ja huolellisuus puhuttelevat aikana, jolloin kaiken saa heti ja nopeasti?

Käsityö painiskelee sen arvon kanssa. Tämä on nähtävissä käsityöhön liittyvässä tutkimuksessa ja korostuu käsityön kuulussa enemmän naisen maailmaan. Miesten käsitöitä pidetään esiteollisina ja naisten käsityöt assosioidaan arkeen (Heikkinen 2005, 30–34.) Käsityön tekemiseen liittyy hyvin ja taidokkaasti tekeminen. Taide on tästä traditiosta jo hetki sitten eriytynyt ajatuksen ja idean noustessa tärkeimpään rooliin (Syrjäläinen 2005, 111.) Käsityön ja taiteen maailmojen suhdetta toisiinsa pidetään hankalana, eikä vain käsityökentän määrittelemänä vaan myös taideinstituutioilla on oma osuutensa. Toisaalta käsityön katsotaan antavan taiteelle ”paikan emootioiden välittäjänä ja puhutteluna. Käsityö puhuttelee, koska suurimmalla osalla meistä on siitä omakohtaista kokemusta” (Collanus, Guttorm, Jokela & Kärnä-Behm 2005, 149.)

Sija Puranen vastasi tekstiilin tekniikkaan liittyen: ”Nykytaiteessa yleisesti tekstiiliä käytetään nimenomaan ”merkitsevä” materiaalina, joka tuo teokseen sisällöllisiä elementtejä.” Pyysin tarkentamaan: Onko näitä merkitseviä elementtejä mahdollista eritellä? Mitä esimerkiksi kirjontapistot mielestäsi indikoivat? Entä tekniikoiden laatu, miten ne on toteutettu? Siistit pistot/huolimattomat pistot? Kangasvalinta? Hieno silkki/pellava, ym.? Puranen jatkoi: ”Jokainen taiteilija/taiteen katsoja kuitenkin asettaa itse nämä merkitykset. Jos kysytään minulta: näen kirjontapistojen viittaavan naisen työhön, loputtomaan toistoon ja kärsivälliseen asenteeseen – pistojen laadulla voi korostaa lopputulosta/työn hallintaa (siistit pistot) tai paljastaa prosessia (huolimattomat tai viimeistelemättömät pistot) ja niin edelleen.

Prosessin ja produktin käsitettä voisi käsitellä oman itsenäisen opinnäytetyön verran, mutta tässä yhteydessä jätän sen maininnan tasolle. Ajattelen nimenomaan prosessinomaisen tekemisen olevan taiteelliselle työskentelylle ominaista. Tekeminen nousee tärkeäksi sisällön tuottajaksi lopputuloksen rinnalle. Toisaalta, jos ajattelen nykyaikaisen näkökulmasta, voisi kommentiksi hyvin tuoda käsitteellisen teoksen, jossa juuri produkti nousee pääosaan. Tarkoitin tällä ositettua käsityötä, en kokonaista prosessia. Ositettu käsityö on esimerkiksi valmiin ohjeen mukaan tehtyä tuotetta, jollaisia esimerkiksi kanava- ja ristipistotyöt ovat. Varmasti tämän kaltaisella käsityöllä on tärkeä paikka harrastuksena ja ajanvieteinä.

Kansannaisten aika kului arkisten tekstiilien valmistamiseen, eikä kirjontaa juuri harrastettu heidän keskuudessaan. Säätyläisten perheissä kirjonta yleistyi 1800-luvulla, ja jo 4-5-vuotiaita tyttöjä opetettiin kärsivällisyyteen kirjomalla merkkauseinoja, joissa siirrettiin tekijältä toiselle eri kirjontamalleja. Valmiit liinat olivat ylpeydenaihe niin tekijälle kuin tämän vanhemmillekin (Kansanen 1981, 20–21.) En löytänyt mistään mainintoja tekemisen haastavuuteen ja vaadittavaan pitkäjänteisyyteen liittyen. Löysin kuitenkin seuraavan hauskan sitaatin, jonka on kirjoittanut amerikkalainen Patty Polk vuonna 1800: ”Patty Polk did this and she hated every stitch she did in it. She loves to read much more.” Eli ”Tämä on Patty Polkin tekemä, ja hän vihasi jokaista siihen tekemäänsä pistoa. Hän pitää paljon enemmän lukemisesta” (mt, 1981, 22.) Vastaavia kommentteja olen tottunut näkemään elokuvissa ja tyttökirjoissa, mutta en kuitenkaan käsityöalan kirjallisuudessa.

Kuva 16: Kate Westerholt, *Born disco, died heavymetal*.

Kontekstisidonnaisuudesta ja merkityksistä teoksen ”takana” on hyvänä esimerkkinä myös yhdysvaltalaisen Kate Westerholtin ristipistoteokset. Waterhousen mukaan ikiaikaiset kansantaiteessa ja käsityötraditiossa mallikirjamaisesti sukupolvia kiertäneet esimerkit ovat kuvanneet raamatunlauseita tai muita katkelmia ja ohjeita kunnolliseen elämiseen. Westerholt tuo omat uudistetut huoneentaulunsa tähän aikaan kuvaamalla meidän aikamme ”raamatunkatkelmia” tai kulttuurissamme esiintyviä ilmiöitä (Waterhouse 2010, 120–123.) Leena Kaukisen (2005, 7) mukaan käsityön merkitys on lähentynyt taidetta. Kulttuuriset merkitykset ovat niitä paikallisajallisia lähtökohtia, ilmiöitä, arvoja ja normeja, jotka ilmenevät heijastelevina pintoina.

Kosinta

Kuva 17: **Kosinta:** Vanhoja kanavatöitä ripustettuna vierekkäin, tekovuosi 2012.

Kunnon nainen ei koskaan istu kädet toimeettomina, olen joskus kuullut sanottaneen. Tuntuikohan kirjontatyö merkittävältä? Odottiko tekijä sen valmistumista vain aloittaakseen toisen samanlaisen? Tekikö koskaan mieli poiketa sovitusta, pistellä menemään rajan yli. Tarkoittaako siisti pisto hillittyä ja hallittua? Parashan oli se, joka teki siisteintä jälkeä?

Kirjonta kuului 1700-luvulta alkaen yläluokan tyttöjen ajanvietteisiin, mutta ajan kuluessa ja palvelijoiden yleistyessä myös keskiluokan aikaa vapautui ”kahvikutsuille ja käsitöille” (Kansanen 1981, 15).

Pohdin *Kosinta*-teoksellani käsityötä mekaanisena toimintona. Pistelin muutamia pistoja. Toisaalta teki mieli jatkaa tuntemattoman tekijän tarkkuutta ja huolellisuutta ja olla poikkeamatta. Toisaalta teki mieli kirjoa jotain aivan muuta. Ja ihan väärin pistoin.

Kuva 18: Kaarina Kaikkonen, *Elämänpolkuja, Life paths*, 2011.

Kierrätetty tekstiili

Lukkarisen mukaan ”Ready-made, object trouve’, dadaismi, surrealismi, kollaasi, kubismi, assemblaasi, art brut ja arte povera ovat käsitteitä ja taidesuuntauksia, jotka ovat olleet vaikuttamassa kierrätystaiteen kehittymiseen” (Lukkarinen 2008, 56). Myös vaate voidaan siten irrottaa kontekstistaan ja tuoda osaksi taideteosta. Onkin kiinnostavaa missä määrin silloin vaate ”esittää itseään” eli kantaa olemassa olevia merkityksiään, ja missä määrin se voidaan tästä yhteydestä irrottaa. Ymmärrän Lukkarisen ajattelevan merkitysten muodostuvan omissa taideteoksissaan ”moniulotteisen vuoropuhelun pohjakankaan sisältämien merkitysten kanssa” (Lukkarinen 2008, 76.)

Taiteilija Kaarina Kaikkonen käyttää muun muassa käytettyjä miesten pikkutakkeja taiteessaan. Kun Kaarina Kaikkosen taidetta arvioidaan, mainitaan se seikka, että jokaista takkia on joku joskus käyttänyt. Puvut ovat oman isän metafora (Kivirinta 2005, 22–23.) Sederholmin (2005, 49) mukaan Kaikkosen teoksien henkilökohtainen lähtökohta muotoutuu arkkityyppisiksi asioiksi.

Samassa teoksessa Torsti Lehtinen kuvaa Kaikkosen esineiden olevan symboleita. Hän jatkaa ”menneiden sukupolvien vaatekappaleiden tuovan entiset poissa olevina läsnä oleviksi”. Esineisiin ikään kuin tallentuu niissä asuneen ihmisen sielu (Lehtinen 2005, 72.) Samoin Julia P. Herzberg vahvistaa takkien tehoa materiaalisuuden kuvaajana, niiden pehmeyttä ja merkityksiä. Hänen mukaansa yksi katsoja kenties miettii käyttäjää, toinen ihmisiä, joille kyseiset vaatteet sopisivat, kolmas kokee vaatteet ihmisyyden korvikkeena. Taiteilijalle ne indikoivat ennen kaikkea edesmennyttä isää ja muistoa muista poissaolevista ihmisistä. Herzberg mainitsee muitakin taiteilijoita, kuten Christian Boltanskin ja Marina Abramovicin, jotka ovat taiteessaan käyttäneet tavallisia arkipäiväisiä materiaaleja ”ilmaisemaan muistoa, poissaolevaa, menetystä sekä toivottua tai kuviteltua.” (Herzberg 2005, 82–83.) Tekstiiliä voi siis tarkastella myös

symbolina. Kuinka viesti sitten muuttuu eri yhteyksissä ja katsojan omassa kokemuksessa?

Kun valitsin oman teokseni pohjaksi naisen vaateen yläosan, nenäliinan, tyynyliinan tai hunnun, koin tärkeäksi ottaa sen jo itsessään kantaman merkityksen osaksi teoksen merkitystä. Perustin tulkintani omiin pohdintoihini ja ajatuksiini kulttuurisista viesteistä. Musta paita on päällyysvaateen alle puettava siveellinen yläosa, jottei puvun alta vain näy liikaa paljasta pintaa. Vaikka vaatetta on hyvinkin käytetty esimerkiksi hautajaisvaateen alla, se tuntuu välittävän toisenlaista viestiä. Minun ajatusleikissäni musta, läpinäkyvä naisen vaate tuntuu liittyvän rohkeaan juhlapukuun, ei säädylliseen ja siveelliseen naisen vaatteeseen. Pöytäliinalla taas on itsestään selvästi sen funktioon liittyviä merkityksiä, kuten kaikilla edellä mainituilla tekstiilikappaleilla.

Arja Elovirta kommentoi Ulla Jokisalon näyttelyluettelossa vaateen olevan se, joka erottaa ihmisen luonnosta, ja että vaateen kautta ihminen näyttäytyy sellaisena kuin on. Joko pystyen siihen itse vaikuttamaan tai ei. Vaate määrittää sosiaalisen luokan, sukupuolen ja ihan konkreettisesti ihmisen koon. Vaate ikään kuin rakentaa siltaa toden ja fiktion välille, ollen minän jatke, sen kosketuspinta sosiaaliseen (Elovirta 2001, 25–26.) Punaiset pistot tekevät Jokisalon töistä inhimillisiä, ne tuntuvat merkkäavan verta ja sidosta toiseen ihmiseen. Elovirta sanookin punaisen langan olevan veren dynaaminen vastine, ja huolellisten pistojen näyttävän esimerkiksi tytön sosiaalisen roolin rajoja (2001, 27–28.) Ulla Jokisalo tuntuu käyttävän teoksissa hyvin henkilökohtaisia attribuutteja, kuten saksia, ompeleita, lankaa, mutta ainakin minulle ne ovat hyvin loogisia ja selkeitä merkkejä, joilla voin lukea hänen teoksiaan. Yksityinen tuntuu muuttuvan varsin yleiseksi. Elovirta jatkaakin ompelun olevan Jokisalolle ”minuuden rakentumisen metaforaa”, jonka avulla omaa lapsuuttaan ja elämäntarinaansa voi herättää henkiin ja elää ikään kuin uudelleen (2001, 25.)

Ulla Jokisalo summaa käytettyjen vaatteiden merkitystä teoksissaan seuraavasti: ”Oman elämäni varrelta muistan vaatteita valtavasti. Olen joskus suunnitellut tekeväni inventaarion muistamistani vaatteista. Lapsuuteni ja teini-ikäni vaatteita muistan melkein yksityiskohtaisesti. Uskaltaisin sanoa, että muistan liki jokaisen tuonaikaisen asuni ja asusteeni. (Huom! Samaa ei voi sanoa nykyajasta! En muista edes, mitä vaatekaapissani on!) Esim. eri aikojen elokuvahahmot herättävät vahvoja muistoja omistakin, samanlaisista vaatteista. Vaatteet ylipäänsä ovat niin sidottuja kulloiseenkin aikaansa... Muoteihin. Ikäkausiin. Saman sukupolven ihmisillä on samankaltaisia muistoja myös pitämiensä vaatteiden kautta.

Silja Puranen, *Juhannushäät*

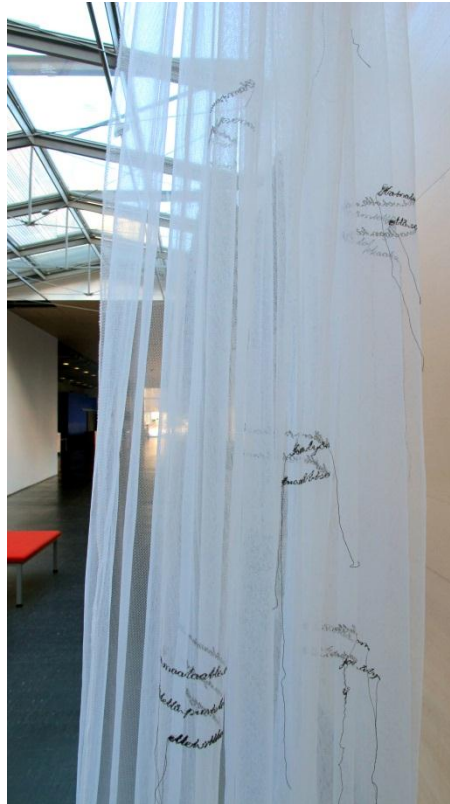
Kuva 19: Silja Puranen, *Juhannushäät*. 1997-98.

Taiteilijan antamia teostietoja: ”Teoksen valmistusvuosi on 1998 (tai -97). Teos on tehty Texon järjestämään Northern Vibrations -näyttelyyn, joka oli esillä Madridissa 1998. Näyttelyssä oli teemana ”Midsummer’s night”.

Silja Purasen taiteessa aiheen ja toteutustavan yhdistelmä on koskettava, ja hän käyttää kiinnostavasti tekstiiliä ilmaisussaan. Silja Puranen oli luennoimassa taiteestaan Pehmeät materiaalit nykytaiteessa -kurssilla Aalto yliopistossa keväällä 2010, ja muistan hänen näyttäneen *Juhannushäät*-teoskuvan omista arkistoistaan. En kunnolla muistanut teosta enää, mutta jollain tavalla se teki lähtemättömän vaikutuksen ja mielessäni palasin siihen moneen kertaan uudelleen. Katson teoksen toimineen osin innoituksena vaatepohjaisille *Rakastunut nainen* -teoksilleni.

Koen Silja Purasen *Juhannushäät*-teoksessa olevan jotain kaunista ja herkkää. Samaan aikaan avointa ja peittelevää. Puhtautta ja kauneutta, verhoamista ja peittämistä, perinteitä. Glorifioimista, kohta se arki alkaa. Riisuttua, paljasta, silti paljon salaisuuksia ja paljastamatonta tietoa sisältäen. Valkoiset alusvaatteet tuovat mieleen valkoisen häyöylakanan ja kirjailut viittauksen oletukseen, mitä yön aikana tulisi tapahtua.

Rakastunut nainen

Kuvat 20 ja 21: **Rakastunut nainen:** Kierrätetty tekstiili, sekatekniikka, kirjonta, tekovuosi 2012.

Toisaalta tuntuu kaukaiselta, mutta ei siitä niin kauan ole. Hunnun lainauksista tuoreimmat ovat 50 vuoden takaa. Onko tänään enää odotuksia ja vaatimuksia, joita sukupuoli parisuhteessa edustaa? Ei, sanon ponnekkaasti, ei tietenkään! Mutta sitten mietin kaksi kertaa ja tulen toisiin ajatuksiin. Jotain kaikuja vanhasta on. Pohdin naisen mahdollisuuksia ja valintoja. Eipä ole monia naistaiteilijoita, jotka olisivat uskaltaneet, pystyneet ja kyenneet valitsemaan haluamansa tien. Puhtoinen, valkoinen, neitseellinen. Hyvän ja kiltin vaimon tunnusmerkkejä. Entä jos ei enää kohta silitäkään rakkaudesta? Nauran vanhoille naisoppaille, sitten ei enää nauratakaan. Kaikki liittyy joko miehen miellyttämiseen tai kodin seinien sisään!

Jatkan omia ajatuksiani naisen roolista. Varsinkin kun olen äiti. En tee valintoja vain omasta näkökulmastani katsottuna. Minkälaisia oletuksia ja odotuksia ympäristö asettaa? Miten on ollut ennen? Silloin kun tätä mustaa pukua on käytetty? Jos ajattelen viime vuosisadan taiteilijoita, on heistä valtaosa ollut miehiä. Taiteen historiaan tallentuneet naistaiteilijat eivät varmasti ole olleet vain vähemmistöä. He ovat vain olleet vähemmistöä, jotka ovat uskaltaneet, pystyneet ja kyenneet valitsemaan haluamansa tien. Väitän, ettei se ole ollut helppoa. Teokseen on kiinnitetty minua puhuttelevien taiteilijoiden kuvia. Heidän tarinansa ovat kiehtovia, ja olen valinnut heidät jostain itseäni puhuttelevasta syystä. Joku on tehnyt kiinnostavaa taidetta, toisen henkilöhistoriaan liittyy jotakin kiinnostavaa, ym. Vanhoihin kirjankansiin on liimattu Louise Bourgeoisin, Elin Danielson-Gambogin, Margot Foyleyn, Camille Claudelin, Annette Messagerin ja Cindy Shermanin kuvat.

Missä määrin minuun ja omiin valintoihini vaikuttaa kaikkien ennen eläneiden vaimojen ja naisten elämä? Jatkanko omalla elämälläni huoneentaulujen tarinoita? Valkoiseen pitsiseen huntuun on kirjottu koneella alla olevat fraasit, tokaisut ja huoneentaulumaiset ajatukset naisen ja vaimon ja äidin roolista. Teokset muodostivat kokonaisuuden, ripustettuna rinnakkain.

”Taitava työnsä hallitseva perheenemäntä luo onnellisen kodin ulkonaiset puitteet.”

”Keskustelun aihe tulee valita niin että se sopii ruokailuun.”

”Hieno nainen ei puhu liian kovalla äänellä.”

”Pidä hauska valo ja huoneet lämpöisinä miehesi kotiin tullessa.”

”Vaimon tulee osoittaa rakkautta miehelleen vaihtelevin keinoin koska yksi ja sama ikävystyttää miestä.”

”Kampaas määrää naisellisen olemuksenne ja pukunne luonteen.”

”On myös ajateltava pelättyä kaksoisleukaa, joka usein kehittyy etenkin paksukaulaisille.”

”Kun maalaatte silmäluomia, on toisella kädellä puristettava lujasti otsaa, ettei siihen tule ryppyjä.”

”Olkaa viisas tekeytymällä tyhmäksi.”

”Juovitus osoittaa hieromaliikkeitten suunnan kussakin kohdassa kasvoja.”

”Eniten likaantuvat kynnyσμαtot on hyvä puhdistaa joka päivä.”

”Pölyjen pyyhkiminen kuuluu päivittäisiin siivoustöihin.”

”Parasta on laatia siivoussuunnitelma viikoiksi eteenpäin.”

”Ohuet, nopeasti kuivuvat nailonsukat on parasta joka ilta huuhtoa puhtaiksi.”

”Kainalohiki voi olla niin epämiellyttävää, että se suorastaan käy kohtalokkaaksi.”

”Mutta vielä ikävämpää on, jos naisen haittana on kirkas äly.”

”Älkää koskaan kinastelko miehenne kanssa älkääkä antautuko väittelyihin.”

(Sitaatit ovat teoksista *HÄÄT - BRÖLLOP*, Helsingin kaupunginmuseo, 2001.

Väänänen, Kuuliala; *Nuorten kotitalouskirja*, WSOY, 1968, sekä

Kauniina kaiken ikää; Olga Tscechowa, OTAVA, 1957.)

Päiväkirjamerkintä 18.2.2012.

Jo viime keväänä kysyin Korkeavuorenkadulla sijaitsevan antikvariaatin myyjältä vanhaa huntua. Sellainen kuulemma oli, ja kävin useaan otteeseen, aina muutaman kuukauden välein kysymässä, ja olin jo luovuttaa, kunnes eilen sattumalta kävelin ohi. Siellähän huntu minua odotti! Se on kuulunut jollekin kirkkonummelaiselle rouvalle, joka vihittiin se päässään 40–50-luvulla. Sain hunnun ilmaiseksi, ja kiitellessäni ryhdyimme juttelemaan naisen roolista vaimona. Myyjä teki huonona käsityöihmisenä kاپioita 60-luvulla, ja vertaili tuotoksi ystäviensä kesken. Näyttäessään niitä tulevalle miehelleen, ja tämän välinpitämättömän reaktion huomatessaan, hän päätti, ettei koskaan enää tee käsitöitä! Kummallinen myötäjaisperinne, joka on siis ollut voimissaan vain 50 vuotta sitten. Ei ihme, että tietyt asenteet ja odotukset vaikuttavat vaikkapa koulun käsityön tunnilla yhä edelleen, toki uudistuen ja muuttuen.

Jatkoin lankakauppaan, josta tarvitsin joitain konekirjontaan liittyviä välineitä, ja myyjä oli niin haltioissaan käsityön näkyväksi tekemisestä, että antoi kaiken omasta

ehdotuksestaan puoleen hintaan. Hauskoja kohtaamisia, ja ilahtuneita reaktioita, erityisesti sellaisten taholta, joita ilmiö kiinnostaa.

”Olihan selvää, että morsian käytti kaiken taitonsa ja ahkeruutensa valmistaakseen sulhasellensa tulevat lahjat mahdollisimman kauniiksi” (Olki 1949, 11). Vaatteen käyttötarkoitusta ohjaavat nimitykset tietenkin muodostavat voimakkaan assosiaation siihen mihin vaatekappale on tarkoitettu. Mutta ilman morsius- tai huntu-sanaa pitkä valkoinen kappale tylliä viittaa kenties jokaisella saman kulttuurin kasvatilla herkkyyteen, pehmeeseen, fantasiaan, viattomuuteen, keveyteen, sekä erityisesti häihin ja huntuun. Ihastelen vanhoja naistenvaatteita. Usein ostankin niitä kirpputoreilta, vaikka harvaa voi edes käyttää. Erityisellä hellyydellä tutkin usein käsin ommeltuja vaatteita. Löysin Tukholmasta mustan pitsisen hartiahuivin 1900-luvun alusta. Pidän sitä suurena aarteena, vaikka jonkun toisen mielestä olisi kenties järjetöntä ihastella vanhaa, osin hapertunutta vaatekappaletta. Leikin erilaisilla kertomuksilla, kuvittelen vaatteelle käyttäjän ja ajatukset hänen päähänsä.

Arjen tematiikasta

Olen paljon kotona, iso osa elämismaailmaani tapahtuu omassa kodissani, siellä olevien toimintojen ja esineiden keskellä. Toistan loputtomia kertoja tiettyjä askareita ja päivät lipuvat ohi samanlaisena, mutta kuitenkin tyystin toisistaan poikkeavina. Eeva Jokinen viittaa sosiologi Henri Lefebvreen ja hänen arjen teorioihinsa arjen uurastuksen kautta syntyvistä hetkistä. Niiden mukaan hetket ovat kokemuksia, joissa ”arkinen ajan vuo pysähtyy tai pakenee”. Ne ovat kokemuksia, jotka kuuluvat arkeen jopa tehden siitä ”lattean, erikoistumattoman tilan”. Juuri hetkessä voi kokea palasen eletystä elämästä tai kollektiivisesta historiasta. Jokinen summaa hetket arjen voimapyöräksi antaen yksilölle vapauden ja jopa itsemääräämisoikeuden kohdan (Jokinen 2009, 80.) Ehkä arjen kokemukseen vaikuttaa kunkin yksilön oma suhde kyseiseen

ilmiöön. Toki arki voi olla puuduttavaa, mutta väistämättömänä se tuo mielestäni turvaa ja jatkuvuutta elämään.

Jo Waterhouse puhuu tämän päivän tekstiilityöstä voimaannuttavana, jo menneisyydestä irtioton tehneenä. Hänen mukaansa sen tarkoitus ei enää ole pitää naista kiireisenä, vaan antaa erityisesti voimakkaan kokemuksen omin käsin tehdystä tuotoksesta. Sellaisena se voi olla jonkunlainen vastine kaikelle tämän ajan vauhdille ja massatuotannolle (Waterhouse 2010, 10.) Tämä tietysti tarkoittaa kaikenlaista omin käsin tekemistä ja sen kautta rentoutumisesta ja viihtymisestä, käsittäen sekä luovan että traditionaalisen käsityön.

Päiväkirjamerkintä 5.2.2012.

Luulen, että valtaosa itseni ikäisistä naisista väittää tiukasti vastaan, ja hyvä niin. Koen itse eläväni tasa-arvoisessa suhteessa. Joskus joku vanhanaikainen, ihmeellinen oletus saattaa nostaa päätään, mutta koen ilman muuta esimerkiksi silittämisen vain ja ainoastaan omaksi valinnakseni. Jos huvittaa, niin sitten teen niin, ja pääasiassa ei kyllä huvita. Mutta ilmiö ikään kuin nostaa päätään minua ennen eläneiden naisten tarinoissa. Pakkohan minussakin on olla muistijälkiä, jonkunlaisia talletettuja tokaisuja samalla kun olen kasvanut lapsesta aikuiseksi. Ja olenhan jutellut mummini kanssa, tai mieheni isänäidin kanssa, joiden käsitykset törmäävät omiini kun olemme eläneet rinnakkain hetkittäin. Minua kiehtoo vain muutaman vuosikymmenen päässä oleva loputon työsavotta ja naisen kohtuullisen kapea reviiri. He ehkä peilaavat omia kokemuksiaan pienen lapsen vanhempana nyt näkemäänsä kuitenkin haluumatta puuttua siihen.

Kun arki soljuu kauniisti eteenpäin, se tuottaa mielihyvää. Eeva Jokisen mukaan hetkien valmistelu vaatii paljon hiljaista ja näkymätöntä arkityötä (Jokinen 2010, 81.) Joku kaiku vanhasta tuntuu olevan tallella, vaikka tänään voi nimenomaan prosessoida hankaliakin asioita itseään ilmaistessa. Minustakin tuntui, että omien teosteni vuoro oli vasta, kun pyykkivuori oli vähän pienempi, tai kun ajatus yllätysvieraista ei ahdistanut. Niin kuin sillä nyt olisi suurta merkitystä, mutta pientä ainakin.

Kun työstän vanhoja tekstiilimateriaaleja, istun paikallani pitkiä hetkiä. Vain käteni ja ajatukseni liikkuvat. Jos voisikin nauhoittaa ajatuksiaan sellaisina kun ne kumpuilevat, tuottaen oivalluksia ja järjeistämisiä. Minun tekee mieli kirjoa rumasti. Välillä nopeasti ja harppoen, juuri niin kuin ei ehkä saisi. Kyse ei ole siitä, ettenkö arvostaisi taidokkuutta ja kaunista jälkeä, kyllä vain. Tekemiseen liittyy mielestäni niin valtavasti traditioon viittaavia merkityksiä, että se on hyvää materiaalia ja aineistoa itseä ilmaistessa, sekä tekijälle että katsojalle.

Katson kantavani menneiden sukupolvien rooleja edelleen omassa elämässäni. Mietin rooleja parisuhteessa, äidin ja suvun naisten ajatuksia, tokaisuja ja elämän kulkua. Olen onnekas saadessani opiskella ja tehdä mitä haluan, ja koen sen kuuluvan saumattomasti nykyiseen aikaan. Törmään edelleen sukupuoleen ja rooleihin liittyviin oletuksiin. En edelleenkään mankeloi tai silitä pyykkejä, mutta tunnen silti mielihyvää jaksaussani pitää kotini siistinä. Mitä aiempina vuosikymmeninä eläneet itseni ikäiset naiset ovat mahtaneet ajatella samalla kun he ovat tehneet käsitöitä tai silittäneet tyynyliinoja? Väkisinhän hekin ovat pohtineet omaa elämäänsä, iloinneet ja surreet, ja samalla silittäneet. Kaikki tekstiilikappaleet ovat kulkeneet elämässä mukana jakaen ja todistaen merkittäviä tapahtumia vaikkapa pöytäliinana tai kastemekkona. Sattumalta sain käsiini omaan sukuuni kuuluneita kuluneita ja parsittuja tekstiilikappaleita, joista vanhimmat ovat kuuluneet äitini isän äidille. Mukana oli kappale vanhaa lehteä vuodelta 1931.

Haaveet 1-3

Päiväkirjamerkintä 5.2.2012.

Sain käsiini kymmenkunta käsipyyhettä nimikointineen. Kangas on käsinkudottua, reuna ei ole järin suora, mutta silti kangas on hienoa, sellaista jota tänä päivänä ei enää tehdä. Kolmessa käsipyyhkeessä on nimikirjaimet I I, oman äitini mummon mukaan. Muutamissa on siistein kirjaimin hänen tyttärensä nimikointi, O I, ja vain yhdessä toisen tyttärensä H I:n kirjaimet, ei niin siististi kirjailtuna. Oliko käsitöiden tekeminen hänelle kenties välttämätön paha? Jos langat eivät kerran asettuneet oikeille kohdilleen, niin miksi piti jatkaa? Vai oliko se ihan mukavaa, jos lopputuloksen ei pitänyt olla juuri tietynlainen. Miksi pyyhkeitä on säilytetty vanhojen sisarusten liinavaatekaapissa kaikki vuosikymmenet? Lähes jokaisessa on kulumaa ja reikiä. Odotettiinko sopivaa hetkeä, jolloin olisi vihdoinkin aikaa parsia reiät kiinni? Tekisi mieli parsia pyyhkeet siistiksi, ikään kuin kiitokseksi siitä, että olen saanut hauraat tekstiilit käyttöni.

Sen sijaan, että olisin paikannut keittiöliinoja, ne saivat uuden tehtävän osana *Haaveita*-teossarjaani. Eiköhän todellakin niinä tuhansina kertoina, kun pyyhkeisiin on kuivattu käsiä tiskin jälkeen, kuivattu astioita tai peitetty sämpylätaikina kohoamaan, ole samalla mietitty oman elämän polkuja? Katsottu auringon matkaa ja mietitty omiaan? Halusin pohtia teosteni kautta aikaan liittyviä merkityksiä, arkea, naiseutta ja haaveilua. Varsinkin kun kierrätetyt tekstiilikappaleet aivan konkreettisesti olivat omaa sukuhistoriaani.

Kuva 22: **Haaveet 1:** Vanhat tyynyliinat, valokuvia siirtokuvina, kirjonta. Tekovuosi 2012.

Kuva 23: **Haaveet 2:** Vanhat tyynyliinat, valokuvia siirtokuvina, kirjonta. Tekovuosi 2012.

Kuva 24: **Haaveet 3:** Vanhat tyynyliinat, valokuvia siirtokuvina, kirjonta. Tekovuosi 2012.

Varjo heijastuu seinään. Havahdun kesken arkisen työn. Pysähtynyt hetki. Tartun siihen kiinni, kohta se on jo ohi. Kuin kissa, tekee mieli mennä makaamaan auringonkiilaan. Hetki, jona on lähellä unen rajaa, unelmien rajaa. Ajatuksia, polveiluja, mielikuvitusta. Kaikki on mahdollista. Me varmasti ajateltiin samoin, äidin isän äiti, Ilma-mummu ja minä, vai ajateltiinkohan?

Päiväkirjamerkintä 5.2.2012.

Olen odottanut sopivaa aikaa, kun näen taas auringon kulkemassa kotonani pitkin päivän. Hetki sitten oli vielä liian pimeää. Arkisin olen aina poissa kotoa valoisan aikaan. Jo vuosia olen ihastellut aurinkoa, joka tervehtii milloin mistäkin ikkunasta. Paljastaen paljon, houkutellen kuitenkin puoleensa. Ja nyt, olen yksin kotona, ulkona on kirpeä aurinkoinen pakkaspäivä. Aurinko heitti siltansa tuttuun kohtaan, juuri tuohon, noin juuri, tuon muistan. Samalla paljastuu uusia kohtia, uusia, ihania väreileviä valopalloja. Valokuvaan kaiken. Harmittelen sitä, miksei kuva ole samanlainen kuin siinä hetkessä ilman linssiä välissä häiritsemässä. Katsotaan mitä näistä tulee.

Valokuvat muuttuivat siirtotulosteiksi. Pyrin sommittelemaan kuvan, jossa hetki tallentui sen kaltaisena kuin olin sen kokenut.

Tekstiili ja sukupuoli

Päiväkirjamerkintä 11.2.2012.

Onko kaikki tämä kiinnostus vain sijaistoimintaa... miksi ihmeessä tartun vanhaan ja menneeseen? Miksi kaivelen patinoituneita ajatuksia? Miksi väen väkisin petaan itselleni samaa roolia kuin naisille aiemmin? Miksi en tee jotain mikä liittyy tähän päivään? Miten niin yleisempikin ilmiö?

Lukkarinen (2008, 50–51) puhuu naisen asemasta taidekentällä. Hän puhuu naistaiteilijuudesta, siitä tulisiko sitä korostaa vai ei. Väistämättä materiaali viittaa sukupuoleen. Lukkarinen käyttää lähteenään Rozika Parkerin (1984) tutkimusta tekstiilitöiden sukupuolittuneisuudesta.

Lukkarisen mukaan Parker sanoo ompelutöillä olevan kiinteä suhde naiseuteen, erityisesti kirjonnän katsotaan liittyvän ”turvallisuuteen, ylempiin sosiaalisiin luokkiin. Kodin lisäksi se viittaa äiteihin ja tyttäriin, siis hyveellisiin naisiin”. Suomessa käsityöhön on usein liittynyt tarve, ei ylellisyys. Myös Pirjo Seddiki (2010, 43) pohtii naisten marginaalisen pientä osuutta taidehistoriassa. Hänen mukaansa naisille on osoitettu luontevaksi omaksi alueeksi käsityö, erilleen miehekkäästä kaunotaiteesta. Maarit Mäkelän mukaan Silja Purasen taiteessa ompelu on naiseuden metafora (Mäkelä 2010, 47).

Kysyessäni Silja Puraselta tekstiiliin liittyvistä merkityksistä, hän vastasi seuraavasti: ”Arkisuus ja tuttuus (henkilökohtaisuus, muisti) ovat teoksissani käyttämiini tekstiilimateriaaleihin ja -tekniikoihin liittyviä merkityksiä. Se lienee melko itsestään selvää, koska käytän kierrätettyjä kodintekstiilejä ja yksinkertaisimpia koulussa opetettuja ompelutekniikoita.” Jatkoin kysymällä voisiko tässä ajatella, että arkisuus ja tuttuus käsitetään nimenomaan naisen maailmaan kuuluvana? ”Ajattelen, että tekstiilien ja tekstiilitekniikoiden tuttuus koskee enemmän juuri naisten maailmaa. Arkisuus/jokapäiväisyys kierrätetyissä kodintekstiileissä toisaalta koskee kaikkia. Aika monissa tekstiilimateriaaleja ja -tekniikoita hyödyntävissä nykyaikaisen taiteen teoksissa on kuitenkin viittauksia sukupuoleen.”

Ulla Pohjolan mukaan: ”Suomalaisessa kulttuurissa tekstiili viittaa voimakkaasti naisten tekemään työhön, muualla maailmassa voi olla myös toisin.” Hän jatkaa etteivät ne kuitenkaan kannä, ainakaan tietoisesti, samoja merkityksiä Pohjolan omissa teoksissa.

Ulla Jokisalolle sukupuolinen viittaus on selkeämpää: ”Voisin kuvitella, että eri tekstiileillä on hyvin vahvoja sidoksia sukupuoleen. Tätä tekstiilien sukupuolittuneisuutta, dikotomiaa, on myös kiintoisaa hyödyntää. Laaja

kysymys pohdittavaksi...” Jatkoisin kysymällä pyrkiikö hän korostamaan sitä vai häivyttämään sitä? Kuinka se vaikuttaa hänen taiteeseensa juuri siksi, että on itse nainen? ”Mieluimmin käytän tätä latauneisuutta hyväkseni. Voisin kuvitella, että minulla naisena on pakostakin erityistä tietoa, jota voin hyödyntää. Mutta en työskentele erityisesti naisena tai naisille...”

Lukkarinen lainaa *Whole Cloth* -teoksessa (1997) Mildred Constantinen ja Laurel Reuterin ajatuksia. Siitä huolimatta, että tekstiilit saavat uuden merkityksen taideteoksessa, ne kantavat silti niitä merkityksiä, jotka liittyvät tekstiiliin itseensä. Constantine ja Reuter kiittävät muun muassa tuntemattoman ja numeroimattoman määrän naisia, jotka yksityisesti ovat luoneet teoksia, töitä, tekstiilejä ja taideteoksia kankaasta, ”kaunistaakseen kotejaan ja ravitakseen sielujaan.” Lukkarinen painottaa tekstiilihistorian merkitystä, mutta korostaa, ettei katsojalta voi vaatia sellaista tietämystä. Hänen mukaansa ”naisen tekemä työ tekstiilimateriaalin parissa heijastuu sellaisen taideteoksen tulkinnoissa, jossa tekstiilimateriaalia käytetään” (Lukkarinen 2008, 91–92.)

Edelleen Silja Puranen vastasi seuraavasti: Varmaankin Beuysin huopateoksissa tai Boltanskin vaatetöissä, ehkä myös Kaarina Kaikkosella, Yinka Shonibarella tai David Colen Kevlar-teoksessa ym., tekstiilin valinnan syy on ihan muualla kuin sukupuolisessa traditiossa. Aika monissa tekstiilimateriaaleja ja -tekniikoita hyödyntävissä nykytaiteen teoksissa on kuitenkin viittauksia sukupuoleen. Suomalaisessa tekstiilitaiteessa sukupuolisten traditioiden vaikutus on nähdäkseni pääsääntöisesti kielletty aina 1990-luvulle asti – mikä on aika mielenkiintoista, kun ottaa huomioon, että reilusti yli 90 prosenttia tekstiilitaiteen koulutuksen saaneista on kuitenkin naisia. Oma mielipiteeni on, että tällä on pyritty torjumaan vähättelyä, joka kohdistuu sekä naissukupuoleen että tekstiiliin taiteen materiaalina ja tekstiilitaiteeseen taiteenlajina.

Samaa kuvaa myös Ulla Pohjola: ”Tavat ja tottumukset muuttuvat koko ajan, mutta hitaasti. Suomessa tekstiili liitetään edelleen vahvemmin naisiin kuin miehiin. Viimevuosina on ollut hienoa, kuinka nuoret, niin tytöt kuin pojat, ovat innostuneet uudella tavalla tekstiilistä ja erilaisista käsityötekniikoista. Ehkäpä se on jatkoa jollekin suuremmalle muutokselle?

Ulla Jokisalo pohti tekstiilin käsitettä ja sen itsestään selvää traditiota: ”Minua mietityttää kovin tämä käsite ”tekstiili”... En oikein tiedä, onko tämä käsite erityisen relevantti omalla kohdallani. En vaan ehkä osaa artikuloida toivomallasi tavalla... Onko ”tekstiili” edes tekniikka? Minusta se on materiaali. Epäilen, onko taidemaailmassa mitään, millä ei olisi kulttuurista viitekehystä! Kaikki ilmaisutekniikat ovat yhteydessä traditioihinsa! Tekijä toki saa olla ihan niin tietämätön kuin haluaa. Hyvää tulosta voi tulla tietoisuudesta tai tietämättömyydestä. Viimemainitusta varsinkin!” En tietoisesti ollut maininnutkaan tekstiili-käsitettä enempää, olen halunnut valita yhden sanan, joka pitää sisällään kaiken mitä tekstiilillä ymmärrän.

Lukkarinen (2008, 11) kuvaa tekstiilimateriaalia jokapäiväisesti ympärillämme olevaksi materiaaliksi, jota ei miltei huomaa, samanlaiseksi kuin arkipäiväinen esinemaailma.

Minua kiinnostava tekijä on myös ajan jättämä jälki ja patina. Minua kiinnostaa vanhat kankaat, sellaiset, joihin sadat kosketukset ovat saaneet aikaan reiän, kulumaa kauniin kirjaillun kohdan vierellä. Minua kiinnostaa erityisesti tekstiileissä olevat jäljet. Kauniin kirjaillun koristeen, kukka-aiheen, vieressä voi olla monta parsittua reikää. Parsinnat on tehty huolella, mutta kyllä ne näkyvät. Olikohan liina niin merkityksellinen tietyssä tilanteessa, että sen elinikää haluttiin vaalia, ottaa kangas aina todistamaan uusia ja uusia juhlia? Vai ajattelenko vain liian romanttisesti. Ehkä uutta liinaa oli turha hankkia kun vanhakin vielä vältti. Vieressä on huolella

ommellut saumat, joiden päällä on lähtemätön tahra. En ole juurikaan kiinnostunut uusista materiaaleista töideni toteuttamisen missään vaiheessa. Haluan pitää kädessäni samalla tavalla neulaa ja lankaa kuin tuo arvoituksellinen nainen menneisyydessä.

Juhlat 12.3.2010

Kuva 25: *Juhlat, 12.3.2010*: Pöytäliina jossa on valokuvia siirtokuvina, vapaa konekirjonta. Tekovuosi 2012.

Juhla, jolloin kaikki oltiin paikalla. Keskellä arkea huone onkin täynnä ystäviä, läheisiä, perheenjäseniä. Lapsia siellä sun täällä, mehulasi kaatuu, keksi murentuu kulhon alla. Mustaherukkakakku valuu liinalle, jättäen siihen lähtemättömän tahrان, muiston iltapäivästä. On monta asiaa johon emme voi vaikuttaa, mutta se mitä voimme ainakin tehdä, on järjestää juhlal! Kokoontua, iloita, huomata läheiset ympärillämme.

Päiväkirjamerkintä 5.2.2012.

Otin esille juhlan jälkeen viikkaamani pöytäliinan. Harmittaa, kun mustaherukka ei enää (tietenkään) olekaan violettiä vaan ruskeaa. Ei kuitenkaan homeessa. Täytyy keksiä uusi korvaava kakkua merkitsevä väri. Nyt muistankin ajatuksiani melkein kahden vuoden takaa. Muistan viipyneeni juhlien jälkeen pöydän äärellä, katsellen merkkejä, jotka tallentuivat pintaan. Muistan käärineeni liinan kasaan, haluten sen säilyvän juuri sellaisena. Yhtä lähellä ihmistä kuin vaatekappale, vaikka se olikin pöydällä, ruuan alla. Vauvakin haistelee mielellään äidin puseroa. Tuoksu, hetki, miksei tunnelmakin voi tallentua kankaan pintaan?

Tehdessäni pöytäliinaa minulle tuli voimakas säilyttämisen tarve. Istahtaessani pöydän ääreen, ennen kuin aloin siivoamaan, koin ikään kuin prosessoivani tapahtunutta. Ihmisiä, hetkiä ja hulinaa. Kun palasin aiheeseen tehdessäni liinasta teosta näyttelyyni, koetin palauttaa hetken uudelleen mieleeni. Koin, että hetket tallentuvat paremmin jos oikein huolella ompelin tahrojen ääriiviivat talteen. Halusin tallettaa jotain siitä väristä ja yltäkylläisyydestä jota koin, ja ajattelin silitettävien siirtokuvien kiiltävinä, valokuvankaltaisina pintoina välittävän yltäkylläisyyden viestin. Nyt liinassa on kiinni kahdet kahden vuoden aikana pidetyt juhlat, ja innostuin ajatuksesta jatkaa teosta aina uusilla juhlilla, kerrostaen merkit konkreettisesti päällekkäin. Kun saan tutkimukseni valmiiksi ja opintoni päätettyä, saa *Juhlat*-teos taas todistaa uuden juhlan. Kuvittelen mielessäni näkymän, jossa liinalla on opinnäytetyöni kansissa. Vierellä kukkia, kynttilöitä ja uuden kakun ja kahvin jäljet.

7 Tutkimuksen tuloksia

Kysyin siis tutkimukseni alussa **Minkälaisia merkityksiä tekstiili kantaa nykytaideteoksessa?** Ja että **Kantaako tekstiili itsessään merkityksiä, jotka jokaisen teoksen katsojan on helppo tulkita?**

Minua kiinnosti selvittää ovatko minua puhuttelevat teemat ja aiheet jollain tavalla yleismaailmallisia. Onko tekstiili materiaalina tai työtekniikkana nykytaideteoksessa siinä määrin erityinen, että se pitäisi sisällään kollektiivisesti luettavia merkityksiä?

Osa merkityksistä, jotka liittyvät materiaalisuuteen ja materiaalin tuntuun ja sen herättämiin mielikuviin, ovat sellaisia, jotka aineistoni perusteella tuntuvat viestivän samoin kaikille katsojille. Myös muut merkitykset, sukupuoleen, hitaaseen työhön ja arkeen liittyvät, ovat tuttuja kaikille saman kulttuurin kasvateille, mutta tarinat, joihin teokset materiaali- tai tekniikkavalinnoillaan viittaavat, eroavat yksilön oman kokemushistorian mukaan toisistaan. Näillä tarinoilla on kuitenkin samankaltaisuuksia.

Tekstiilin perinteiseen tarinaan viittaamalla pyrin kartoittamaan tekstiilin kulttuurisia merkityksiä. Tekstiili on aina ollut vahvasti kodin ja arjen piiriin kuuluvaa. Sukupuoleen viittaavaa tekstiilin historiaa ei voi sivuuttaa. Tekstiilillä on voimakkaasti sukupuolinen kaiku, edelleen. Taiteilija voi tehdä tekstiiliteoksia kommentoimatta teoksellaan sukupuolisuutta, mutta hänen tulee olla tietoinen siitä ainakin siinä määrin, että ymmärtää katsojan mahdollisesti itse liittävän sukupuolisia merkityksiä teoksen tulkintaan.

Tekstiili materiaalisena valintana tai työtekniikkana nykytaiteessa on paremmassa asemassa kuin muutama vuosikymmen sitten vahvistaessaan paikkaansa koko ajan. Aineistoni pohjalta selvisi, että tekstiilin moninaiset tulkinnat johtuvat osin myös siitä, ettei tekstiilillä materiaalina ole

nimenomaisesti taideteosmateriaalin statusta.

Tuttujen materiaalien aiemmat merkitykset ja oletukset toisintuvat teoksen merkityksissä. Perinteisistä kuvataiteen materiaaleista poikkeavat materiaalit kantavat nykytaiteessa yleensä teoksen sisältöön liittyviä merkityksiä. Kuitenkin materiaalisella nykytaiteella on sekä ”sisällöllisiä että materiaaliin itseensä liittyviä piirteitä”. Sisällölliset piirteet ovat juurikin niitä kulttuurisia merkityksiä, joita materiaali kantaa mukanaan. Se, mikä teokseen lisätään, kuten sanat tai konteksti, lisää merkityksiä edelleen. Materiaalien merkitys riippuu myös tekijän henkilökohtaisesta suhteesta materiaaliin ja perinteiseen tekniikkaan.

Teoksen tulkinta ja viesti riippuu kuvan tarkastelunäkökulmasta. Taideteosta katsoessa ja tulkitessa katsojalla on enemmän tai vähemmän ”apukeinoja” kuvan tulkitsemiseen, ja taidemaailman edustajalla näitä apukeinoja voi jo olla enemmän. Näin teoksen tulkinta todella toteuttaa taidetta koskevaa hermeneutiikkaa jatkuvien, kerros kerrokselta avautuvien merkitysten osalta. Vaikka merkityskerrokset voivat olla samanlaisia, on katsojan oma kokemus niin merkittävässä roolissa taideteosta tulkittaessa, että ydin kussakin tulkitsemisprosessissa voi olla erilainen. Ison painoarvon tuloksissani saa omat kokemukseni, kuten *Juhlat* -teoksen päiväkirjakuvaus esimerkiksi osoittaa.

Aineiston perusteella ilmeni, että merkitysten paikka on toisaalta kuvan ja katsojan kohtaamisessa, ei välttämättä yksin teoksessa. Kuvien keskinäiset viittaavuudet sekä merkitysrakenteet riittävät itsessään, ilman tekijän varsinaisen intention näkymistä. Ja että intertekstuaalisessa tulkinnassa ei olisi kyse tekijän intention tarkastelusta. Minusta tekijän tarkoitusta ei kuitenkaan voi jättää huomioimatta, sillä sekin vertautuu merkittävästi katsojan kokemukseen. Katsojan työtä tulkitsejana helpottaa tekstiilihistorialliset viittaukset. Aineistosta selvisi myös se, etteivät esimerkiksi sukupuoliset viittaavuudet ole selkeitä tai merkittäviä kaikille taiteilijoille. Tekijän painotus voi olla vaikka siinä, että materiaallinen valinta ensisijaisesti kuvaa lähinnä lämpöä, läheisyyttä ja pehmeyttä. Itse kyllä liitän mainitut adjektiivit

helposti feminiinisyyteen. Ajattelen merkitysten olevan monen asian summaa, ja niitä voi tarkastella monesta näkökulmasta.

Omia käsityksiäni argumentoin tekemilläni teoksilla, jotka olivat tulkintoja kaikesta edellä esittämästäni ja erityisesti valitsemistani esimerkkiteoksista. Koen, että visuaaliseen teokseen saa tiivistettyä moninaisia ajatuksia jopa paremmin kuin tekstin avulla. Silloin katsoja liittää kokonaisuuteen omat ajatuksensa, mutta koen senkin vain vahvistavan käsitystäni tekstiilin moninaisuudesta merkitysten kantajana. Harmillisesti en saanut enempää katsojien kommentteja teoksistani ilmiön avaamiseksi. Kokonaisuutena koen opinnäytetyöni esittelevän tekstiilin merkityksiä nykytaiteessa sillä tarkkuudella kuin se mielestäni on mahdollista. Juuri tekstiiliin kuuluvat moninaiset intertekstuaaliset viittaukset tulivat esiteltyä kokonaisuutena, joka oli minun valikoima ja minussa kiinnostuksen herättämä. Tekstiili näytti voimansa monitulkintaisena ja siten rikkaana taiteen materiaalina.

Vaikka esimerkiksi sukupuoliset roolit alkavat murtua, ja käsityö on tänään ennen kaikkea itseilmaisua, katson, että merkityksissä ja tekstiilin viesteissä vaikuttaa vielä vanha. Itselleni tutkimus tuntui tärkeältä tehdä, ja yhä edelleen, tekstiä viimeistellessä, tekisi mieleni penkoa aihetta lisää mutta johonkin on syytä lopettaa. Tämän päivän kuvakulttuuri tuntuu yhtä moninaiselta kuin kulttuuripiirissä elävät ihmisetkin. On varmasti monia, jotka eivät lainkaan allekirjoita tiettyjä perinteisiin nojaavia käsityksiä, eivät koskaan tule kohdakkain samankaltaisten ilmiöiden kanssa, esimerkiksi tiettyjen arkea tai rooleja koskevien ilmiöiden kanssa. Kuitenkin uskon, että on monia, joille tekstiili puhuu samaa kieltä uudessakin kontekstissa, samaa tuttuuden, naiseuden ja hitaan työn merkkikieltä. Ennen kaikkea tarkoituksenani oli selvittää ja perustella eri lähtein esioletuksiani, ja ilmiötä kokonaisuudessaan, ja siinä koen onnistuneeni. Olen saanut paljon pääomaa jatkaa omaa työskentelyäni, sekä koen tietäväni yhden kuvakulttuurin osatekijästä, tekstiilistä, enemmän.

Ajatuksia tutkimuksen pätevydestä ja luotettavuudesta

Olen pyrkinyt muodostamaan kokonaiskäsityksiä tutkimastani ilmiöstä. Kuitenkin käyttäessäni haastatteluvastauksia ja kirjoittaessani teoksiin sisältyviä kokemuksellisia tulkintoja, teen tutkijana valintoja. Vaikka pyrin ymmärtämään lähteet itsenäisinä kokonaisuuksina, on kuitenkin kyse valinnoista ja poiminnoista, oman kiinnostukseni näkökulmasta. Mikään tieto tai tulos ei ole absoluuttista vaan kokemuksen värittämää ja muuntamaa. Olen tehnyt tutkimustani siten, että olen ensin kirjoittanut esikäsitykseni ilmiöstä, ja jatkanut siitä. Mitä syvemmälle mennään, sitä rajatumpaa tutkimuksen tulisi olla. Ehkä ongelma työssäni on melko laaja aineisto, ja riittävän tyhjentävä käsittely paisuttaisi työtä. En halua asettaa käsityötä ja taidetta vastakkain. Haluan nostaa itselleni tärkeää osa-aluetta käsittelemällä käsityötä ilmiönä ja merkitysten kantajana, eikä vain tekstiili- ja kuvataidetta. Nykytaideteoksen merkitysten kohdalla vastakkainasettelu tuntuu kuitenkin korostuvan. Toisaalta on aina kyse valinnoista ja tekijän näköisestä kokonaisuudesta. Houessoun mukaan tulkitsija ”rajaa kerrottavaksi sen, minkä katsoo olennaiseksi” (2010, 116.)

Juha Varto summaa tulkinnan rakennetta siten, että merkitykset tulee lopuksi koota yhteen, nimenomaan tutkijan omalla tavalla hahmottamaksi kokonaisuudeksi. Ongelmana voi olla se, että eri tutkijat eri tavoin tematisoiden voivat saada erilaisia tutkimustuloksia vaikka tutkisivat samaa tutkimuskohdetta. Kuitenkin on tärkeää muistaa, että hermeneuttista tutkimusta tehdessä tutkittavan kohteen ”mielen” on pysyttävä samana (Varto 1992, 64.) Näin ollen toivon saaneeni tuloksia, jotka ovat tiettyjen yhteisten tekijöiden täytyttyä samankaltaisia. Ehkä tekstiiliä käyttävä nykytaide on kiinnostavaa juuri siksi, että tekstiili kantaa tekijänkin tiedostamattomia subtekstejä (eli viittauksia muihin kuviin ja tarinoihin). Näin katsoja voi ymmärtää aivan uusia, syvempiä merkityksiä tehden tulkinnasta moninaisemman ja rikkaamman.

Yhteenveto ja päätelmiä

Pohdin sitä, onko minua kiinnostavat teemat relevantteja ja mahtaisinko löytää tutkimusta tehdessäni jonkin muunkin teeman, jota en tullut ajatelleeksi. Ne teemat, joita käsittelin, pysyivät samoina. Tekstiili kantaa naiseuteen, arkeen ja hitaaseen työhön liittyviä merkityksiä, joilla on eroavaisuuksia kulttuurista riippuen. Sitä en ollut tullut ajatelleeksi, että se seikka, joka minut on aiheeseen temmannut – oma voimakas kokemus – on tietyllä tapaa ominainen tekstiilille nykytaiteessa. Se, että se kantaa enemmän merkityksiä kuin aiemmin vertaamani pronssi, oli asia, jota en tullut niinkään pohtineeksi. Että juuri tekstiili nykytaiteen materiaalina antanee vieläkin enemmän sisältöä ja merkityksiä taideteokselle kuin jokin muu materiaali. Ja että tämän väittämän allekirjoittaa moni muukin. Kun sallii omat ajatuksensa osaksi tulkintaa, kokemus teoksen äärellä syvenee. Mitä enemmän ilmiötä pohtii, ottaa selvää taiteen ja tekstiilin traditiosta, sekä nykytaiteen käsitteellisyydestä, sitä kirkkaampina merkitykset tuntuvat näyttäytyvän.

Minua kiinnostaa edelleen tekstiilin kantamien merkitysten tulkinnanvaraisuus katsojan tai tekijän näkökulmasta. Toisaalta keskusteltuani avajaisissani lopputyöni tarkastajan Minna Haverin kanssa, hän toi aiheeseen kiinnostavan näkökulman. Hänen tutkimansa nuoret nykytaiteilijat, jotka käyttävät tekstiiliä taiteessaan, lähes poikkeuksetta kieltävät tekstiilin sukupuoliset merkit ja merkitykset. He kuulemma painottavat tekniikan tai materiaalivalinnan olevan valinta siinä missä jokin muukin. Se on minusta kiinnostavaa.

Keskustellessani kollegani kanssa, hän esitti hauskoja rinnastuksia modernismin ensi vuosikymmeniin Suomessa, kun uusi sukupolvi halusi sanoutua irti kultakauden mestareiden allekirjoittamista periaatteista ja ihanteista. Keskustelumme oli polveilevaa ja hauskaa, mutta jotain yhtäläisyyksiä siinä tuntui olevan siihen ilmiöön, että uuden tieltä halutaan tuulettaa vanhaa. Tässä yhteydessä ajattelen ”vanhan” tarkoittavan kaikessa kunnioitettavuudessaan niitä suomalaisia nykytaiteilijoita, jotka ovat tehneet tekstiiliä materiaalsen taiteen saralla tunnetuksi, kuten juurikin omassa työssäni haastatteleman taiteilijat.

Uskoisin, että naissukupuoleen liittyvä vähättely alkaa pikkuhiljaa olla kokonaan ohi, mutta varmastikin naistaiteilijoiden, jotka käyttävät tekstiiliä taiteessaan, tulee tämä aihe käsitellä omalta osaltaan. On kiinnostavaa seurata, mitä tapahtuu tekstiilitaiteen ja nykytaiteen kentän jakaessa osin samoja materiaalisia valintoja. Silja Puranen pohtikin haastatteluvastauksessaan kummankin alan eriytyneitä asiantuntijoita. Ehkä jatkossa rajat edelleen madaltuvat?

Edelleen aihe tuntuu pitävän minut vallassaan, ja voisin hyvin kuvitella jatkavan työskentelyä saman teeman parissa. Olisi kiinnostavaa lukea enemmän nykytaidetta ja tekstiiliä koskevaa kirjallisuutta. Silloin voisin yhä edelleen itse syventää ja laajentaa merkityksiä, ja tietysti tehdä niistä omia tulkintojani. Jatkotutkimusideaksi ehdottaisin tutkimusta, jossa katsojat tekisivät tulkintoja tekstiiliä käyttävistä nykytaideteoksista. Olisi kiinnostavaa nähdä millaisia teemoja nousisi esiin, ja missä määrin tulkinnat olisivat yhtenäisiä. Olisivatko ne samankaltaisia kuin omani?

Toivon työstäni olevan hyötyä niille, joita kiinnostaa yksi taidekasvatuksen ja kuvakulttuurin osa-alue, tekstiilin käyttö nykytaiteessa. Toivottavasti yhä useammat ottavat sen ”omakseen”. Lisäksi se, että kokeilin itseni asemoimista tekijän ja taiteilijan rooliin vain vahvasti haluani jatkaa – sitä ammattitaitoa mitä minulla on, ja pitäen minut kiinni siinä ihmeellisessä, sanattomassa ja elämyksellisessä maailmassa, jossa on ihanaa olla ja seikkailla.

Tätä tutkimusta tehdessäni tekstiili näkyi erilaisissa tapahtumissa suosittuna ja trendikkäänä ajanvietteenä, antaen jonkinlaisen ylellisen ja jopa hemmottelevan merkityksen kiireiselle ihmiselle. Kaikenlainen slow life on suosittua, ja on kiinnostavaa, kuinka entisajan enemmän tai vähemmän pakon sanelemasta on tullut omaehtoista ja viihdykettä. Tämän päivän tekijöiden ajatusten kartoittaminen olisi kiinnostavaa. Mieleeni on jäänyt esimerkiksi Kaija Papun virkattu poliisiauto Camouflage-näyttelyssä Kiasmassa. Kuitenkin siinäkin oli kyse naisellisista, pehmeistä arvoista tuotuna miehiseen maailmaan. Aika perinteisin keinoin! Harmi, että Kiasmassa järjestettiin ompeluseura vain yhtenä iltana syyskuussa, eikä enää uudelleen. Missä muualla tekstiilin ”perinteinen tarina” voisikaan paremmin pilkahdella uudessa yhteydessä.

8 Lähteet

- Elovirta, A. 2001. Olen samalla kertaa minä ja itseni ulkopuolella, teoksessa *Ulla Jokisalo, kuvieni muisti*. Helsinki: Musta taide.
- Collanus, Miia, Guttorm, Hanna, Jokela, Piia, Kärnä- Behm, Jaana 2005. Ylös kapiokirstunpohjalta - keskusteluja käsityön merkityksistä ja paikasta, teoksessa *Tekstejä ja kangastuksia: Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Toim. Kaukinen, Leena & Collanus, Miia. Tampere: Juvenes Print.
- Guinn, Bradley 2008. Textiles at the cutting edge, teoksessa *Contemporary textiles, The fabric of fine art*. London: Black Dog Publishing.
- Heikkinen, Kaija 2005. Onko käsityöllä sukupuolta?, teoksessa *Tekstejä ja kangastuksia: Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Toim. Kaukinen, L. & Collanus, M. Tampere: Juvenes Print.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula 1997. *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Kirjayhtymä Oy.
- Hirvi, Maria 2007. *Nykytaidetta etsimässä: neljä keskustelua Kiasmassa*. Toim. Haapalainen, R., Stewen, R., Kaitavuori, K. Helsinki: Like.
- Ihatsu, Anna-Maija 2005. Käsityö - uusiutuva luonnonvara, teoksessa *Tekstejä ja kangastuksia: Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Toim. Kaukinen, L. & Collanus, M. Tampere: Juvenes Print.
- Jaukkuri, Maaretta 1998. Edestakaista liikettä arjen ja taiteen välillä, teoksessa *Nykytaiteen tulkintaa*. Helsinki: Valtion taidemuseon museojulkaisu.
- Jokisalo, Ulla 2001. *Kuvieni muisti*. Helsinki: Musta taide.
- Kansanen, Tuire 1981. *Kukkia ja kyyneleitä: Vanhoja kirjontamalleja*. Helsinki: Otava.
- Krappala, Mari 1998. Myytit ja minuudet tulella, taiteentutkimusta fiktiona ja faktoina, teoksessa *Me tutkimme: taidekasvatuksen jatko-opiskelijoiden menetelmällisiä puheenvuoroja*. Toimittaneet Saarnivaara, Marja ja Sava, Inkeri. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Linko, Maarit 1998. *Aitojen elämysten kaipuu: yleisön kuvataiteelle, kirjallisuudelle ja museoille*

antamat merkitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lukkarinen, Leena 2008. *Kierrätysmateriaalin käyttö nykytekstiilitaiteessa. Tulkintoja kierrätetystä tekstiilimateriaalista naiseuden ja arjen valossa.* Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Niiniskorpi, Soile 2009. *Käsityksiä kuvataiteesta - kuvataideopettaja taiteen tekijänä ja kokijana.* Jyväskylä: Gummerus.

Olki, Mary 1949. *Suomalainen reikäompelu.* Helsinki: WSOY

Paatela-Nieminen, Martina 1998. Intertekstuaalisuus ja multimedia taidekasvatuksen tutkimuksessa, teoksessa *Me tutkimme: taidekasvatuksen jatko-opiskelijoiden menetelmällisiä puheenvuoroja.* Toim. Saarnivaara, M. ja Sava, I. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Räsänen, Marjo 2008. *Kuvakulttuurit ja integroiva taideopetus.* Taideteollinen korkeakoulu. Jyväskylä: Gummerus.

Sava, Inkeri & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana, teoksessa *Taiteeksi tarinoitu oma elämä.* Toim. Aava, I. & Vesanen- Laukkanen, V. Juva: Bookwell Oy.

Sederholm, Helena 2000. *Tämäkö taidetta.* Porvoo: WSOY.

Seddiki, Pirjo 2011. *Naisen kuvia: Sievän ja koristeellisen merkityksiä.* Jyväskylä: Bookwell Oy.

Stewen, Riikka 1991. Julia Kristeva ja teksti, teoksessa *Intertekstuaalisuus, suuntia ja sovelluksia.* Toim. Viikari, Auli. Tampere: Tammerpaino Oy.

Syrjäläinen, Erja 2005. Taidon opettamisen ihanuus ja kurjuus?, teoksessa *Tekstejä ja kangastuksia: Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta.* Toim. Kaukinen, L. & Collanus, M. Tampere: Juvenes Print.

Tammi, Pekka 1991. Tekstistä, subtekstistä ja intertekstuaalisista kytkennöistä, teoksessa *Intertekstuaalisuus, suuntia ja sovelluksia.* Toim. Viikari, A. Tampere: Tammerpaino Oy.

Varto, Juha 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia.* Tampere: Tammerpaino Oy.

Waterhouse, Jo 2010. *Indiecraft.* Lontoo: Laurence King Publishing.

Näyttelyluettelot

- Hertzberg, Julia 2005. Tyhjät takit: Poissaolevan läsnäolo, teoksessa *Äidin tanssikengät*. Toim. Heikkilä-Palo, L., Kallioinen, R., Kärkkäinen, T. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Jokinen, Eeva 2010. Arjen voimapyörä. Mary ja akseli kotona ja matkoilla, teoksessa *Arjen voima. Käsien työstettyjä suhteita arkeen ja materiaaliin*. Toim. Kalajo, R., Mäkelä, M., Wahlroos, T. Helsinki: ArtPrint.
- Kivirinta, Marja-Terttu 2005. Kauneutta ruman rajamailla, teoksessa *Äidin tanssikengät*. Toim. Heikkilä-Palo, L., Kallioinen, R., Kärkkäinen, T. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Lehtinen, Torsti 2005. Rajan takana, lähellä, teoksessa *äidin tanssikengät*. Toim. Heikkilä-Palo, L., Kallioinen, R., Kärkkäinen T. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Mäkelä, Maarit 2010. Käsien työstettyjä suhteita arkeen ja materiaaliin, teoksessa *Arjen voima. Käsien työstettyjä suhteita arkeen ja materiaaliin*. Toim. Kalajo, R., Mäkelä, M., Wahlroos, T. Helsinki: ArtPrint.
- Sederholm, Helena. 2005. Ääriiiiivoja etsimässä, teoksessa *Äidin tanssikengät*. Toim. Heikkilä-Palo, L., Kallioinen, R., Kärkkäinen, T. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Painamattomat lähteet

Taiteen verkkolehti Synnyt

Houessou, Jaana 2010. Kuvataiteellisen prosessin kerroksellisuudesta.

http://arted.uiiah.fi/synnyt/4_2010/4_2010houessou.pdf [10.7.2012]

Varto, Juha 2011. Tutkimus taiteen laitoksella.

http://arted.uiiah.fi/synnyt/1_2011/1_2011varto.pdf [10.7.2012]

Internet-lähteet

www.joettamaue.com [10.7.2012]

YSA - Yleinen Suomalainen Asiasanasto:

<http://vesa.lib.helsinki.fi/ysa/index.html>. [9.7.2012]

www.digipaper.fi/emma_fin/50730/index.php?pgnumb=19 [10.9.2012]

9 Kuvaluettelo

Kuva 1 ja 2: Lumen galleriassa 1.-13.4.2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 3: **Lankakaupassa:** Lasipurkki, tyhjiä lankarullia ja puolia. Tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 4: Severija Incirauskaite-kriauneviciene. **Object of comparision**. Tekovuosi ei ole tiedossa. Iron details, cotton, Kuva ja lupa kuvan käyttämiseen on saatu taiteilijalta sähköpostitse 24.9.2012.

Kuva 5: Ulla Jokisalo, **Nimetön, osa 1, kokonaisuudesta Albumi (1955-63), 1997-99** kirjonta, hopeagelatiinivedos, liimapaperi. Kuva taiteilijalta. Teoksen koko 29 x 24,5 cm.

Kuva 6: Ulla Jokisalo, **Nimetön, osa 2, kokonaisuudesta Albumi (1955-63), 1997-99** kirjonta, hopeagelatiinivedos, liimapaperi. 29 x 24,5 cm. Kuva taiteilijalta.

Kuva 7: **Silitettyjä sanoja:** Kangasnenäliinoja, päiväkirjamerkintöjä ompelulangalla kirjoen. 2008-2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 8: **Viikkaan talteen:** Viisi nenäliinaa, joihin on kirjottu päiväkirjamerkintöjä, tekovuosi 2011-2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 9: **Mun sanat:** Silkki- ja satiininauhaa, ompelulankaa. Kirjonta pienin ketjupistoin. 2011. Tekijän oma kuva.

Kuva 10: Ulla Pohjola. **Havununna**, 2010. Käsinkirjonta, silkki, tuohi. Kuvaaja: Jouko Järvinen, kuva taiteilijalta.

Kuva 11: **Puhu minulle kauniilla sanoilla:** Kirjonta ja sekatekniikka tyynyliinalle. Tekovuosi 2011. Tekijän oma kuva.

Kuva 12: **Nuku ensin yön yli:** Kirjonta ja sekatekniikka tyynyliinalle. Tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 13: **Ei niin vakavaa:** Kirjonta ja sekatekniikka tyynyliinalle. Tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 14: ***Sinisiä punaisia ruusunkukkia:*** Kirjonta tyynyliinalle, tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 15: Joetta Maue, ***My love***, from the red thread series and embroidery on appropriated linen, 20 x 20 in 2011. Lupa kuvan käyttämiseen on saatu taiteilijalta sähköpostitse 25.9.2012. Kuva taiteilijan nettisivuilta (www.joettamaue.com).

Kuva 16: Kate Westerholt, ***Born disco, died heavymetal***. Tekovuosi ei ole tiedossa. Kuva on kirjasta ***Indie craft***, kirjan tekijän, Jo Waterhousen luvalla, joka on saatu sähköpostitse 25.9.2012.

Kuva 17: ***Kosinta:*** Vanhoja kanavatöitä ripustettuna vierekkäin, tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 18: Kuva teoksesta ***Elämänpolkuja, life paths***, 2011. Tekijän ottama kuva.

Kuva 19: ***Juhannushäät*** 1997-98. Kuva taiteilijalta.

Kuvat 20 ja 21: ***Rakastunut nainen:*** Kierrätetty tekstiili, sekatekniikka, kirjonta, tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 22: ***Haaveet 1:*** Vanhat tyynyliinat, valokuvia siirtokuvina, kirjonta. Tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 23: ***Haaveet 2:*** Vanhat tyynyliinat, valokuvia siirtokuvina, kirjonta. Tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 24: ***Haaveet 3:*** Vanhat tyynyliinat, valokuvia siirtokuvina, kirjonta. Tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.

Kuva 25: ***Juhlat, 12.3.2010:*** Pöytäliina, valokuvia siirtokuvina, vapaa konekirjonta. Tekovuosi 2012. Tekijän oma kuva.